

Η ΙΔΕΑ ΤΟΥ ΚΑΛΟΥ ΠΑΡΑ ΠΛΑΤΩΝΙ

ΟΜΙΛΙΑ

ΓΕΩΡΓΙΟΥ Π. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ

ΓΕΝΙΚΟΥ ΓΡΑΜΜΑΤΕΩΣ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ

ΓΕΝΟΜΕΝΗ ΕΠΙ ΤΩ ΓΕΝΕΘΛΙΩ ΤΟΥ ΦΙΛΟΣΟΦΟΥ

(7^η ΘΑΡΓΗΛΙΩΝΟΣ ΤΟΥ 427 π.Χ.)

ΕΝ ΤΗ ΚΑΘΙΕΡΩΜΕΝΗ ΕΤΗΣΙΑ ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ

ΤΗ 22^α ΜΑΪΟΥ 1948

Δικαίως καί κατ' ἐπιβεβλημένον καθήκον ὤρισεν ἡ Ἀκαδημία, ὡς ἀπωτάτη ἀπήχησις τῆς πρώτης ἐκείνης Ἀκαδημίας, ὅπως καθ' ἕκαστον ἔτος τιμᾶται ἐνταῦθα τὸ γενέθλιον τοῦ ἐνθέου ἰδρυτοῦ τῆς πρώτης φιλοσοφικῆς ἐστίας τοῦ κόσμου, ἵνα ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ ἀναπολῶνται ἐκάστοτε τὰ μεγάλα διδάγματα τοῦ θεμελιωτοῦ τοῦ κόσμου τῶν ἰδεῶν, ὡς πηγῆς πάσης γνώσεως καὶ πάσης θεωρίας πρὸς ἐρμηνείαν τῶν πολυδαδάλων φυσικῶν τε καὶ ἀνθρωπίνων φαινομένων τοῦ παγκοσμίου συστήματος.

Ὁ Αἰσχύλος, ὅπως διηγεῖται ὁ Ἀθήναιος VIII, 347e, « τὰς αὐτοῦ τραγωδίας τεμάχη εἶναι ἔλεγεν τῶν Ὀμήρου μεγάλων δείπνων ». Ἀλλὰ καὶ πᾶσα μετὰ τὸν Πλάτωνα θεωρητικὴ φιλοσοφία καὶ περὶ τὰς ιδέας ἀσχολουμένη διανόησις θὰ περιέχη πάντοτε τεμάχη τῶν Πλάτωνος ὄντως μεγάλων δείπνων.

Ἐὰν ἀποβλέψῃ κανεὶς εἰς τὴν πληθώραν τῶν νεωτέρων φιλοσοφικῶν συγγραμμάτων, τῶν ἀναφερομένων εἰς τὴν συστηματικὴν μελέτην τῆς ἐννοίας τοῦ καλοῦ ἢ ὠραίου καὶ εἰς τὴν ψυχολογικὴν θεμελίωσιν τοῦ καλλιτεχνικοῦ συναισθήματος, ἀναζητήσῃ δὲ ἀνάλογον συγγραφικὸν πλοῦτον καὶ ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἑλληνικῇ φιλοσοφίᾳ, θὰ ὑποστῇ ποιάν τινα ἀπογοήτευσιν διὰ τὸν ἀπολογισμὸν τῶν διασωθέντων σχετικῶν ἔργων, ἐν συγκρίσει πρὸς τὸν ἐκτεταμένον καὶ θαυμαστὸν κόσμον τῶν καλλιτεχνικῶν μνημείων τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων, διὰ τῶν ὁποίων οὗτοι, καὶ

κατὰ τὸ σημεῖον τοῦτο, ἀπέβησαν διδάσκαλοι τῆς ἀνθρωπότητος, δημιουργήσαντες αἰώνια πρότυπα τῆς ἐμπραγμάτου ἐκδηλώσεως τῆς ἰδέας τοῦ καλοῦ ἐν τῇ τέχνῃ. Ἡ καλλιτεχνικὴ εὐαισθησία τῶν προνομιούχων ἐκείνων Ἑλλήνων ὑπῆρξεν ἔμφυτος καὶ ἡ καλλιτεχνικὴ δημιουργία οἶονεὶ αὐτόματος, ἀλλὰ καὶ ἐπίμονος ἐν τῇ διαρκεῖ ἀναζητήσει καὶ διαπλάσει τῶν καλλιτεχνικῶν μορφῶν ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τῆς ἐκπνοῆς τοῦ ἱστορικοῦ βίου τῆς Ἑλλάδος. Καὶ ἐν τῇ καλλιτεχνικῇ δημιουργίᾳ, ὅπως καὶ ἐν πάσῃ ἄλλῃ πνευματικῇ ἐκδηλώσει τῶν Ἑλλήνων, παρατηρεῖται ἡ αὐτὴ εὐκινησία καὶ τάσις πρὸς ἐξέλιξιν, ἀλλὰ καὶ ἡ αὐτὴ σύμμετρος διέλευσις διὰ πάντων τῶν διαμέσων σταθμῶν τοῦ εὐγενοῦς τούτου καὶ διαρκοῦς πνευματικοῦ ἀγῶνος πρὸς ἄρμονικὸν σχηματισμὸν τοῦ νέου. Ἡ δὲ οὐσία τοῦ Ἑλληνικοῦ θαύματος ἔγκειται ἀκριβῶς ἐν τῷ ἀενάφῳ τούτῳ ἀγῶνι καὶ ἐν τῇ ταχείᾳ ἐξελίξει καὶ ὑπερβάσει τῶν διαμέσων σταθμῶν μέχρι τῆς ἀκμῆς τῶν κατ' ἐξοχὴν κλασσικῶν χρόνων, ἀπὸ τῶν ὁποίων καὶ πάλιν ἐξεκίνησαν οἱ Ἕλληνες μετὰ βραδυτέρου ρυθμοῦ, διὰ τὴν προηγηθεῖσαν πλουσίαν κληρονομίαν, πρὸς νέας διαμορφώσεις, ἔχοντες πάντοτε ὡς ἀρχὴν ὅτι « μέτρον ἄριστον » ἀπαύγασμα καὶ τοῦτο τῆς θαυμαστῆς αὐτῶν νοοτροπίας, τὸ ὁποῖον διεσώθη ὡς ἔμβλημα τοῦ ἐκ τῶν ἑπτὰ σοφῶν Κλεοβούλου, ἀντίστοιχον πρὸς τὸ τοῦ Σόλωνος « Μηδὲν ἄγαν » ἦτοι ἀπόφυγε τὴν ὑπερβολήν. Ἀμφότερα ἀποφθέγματα, τὰ ὁποῖα εἶναι χρησιμώτατα διὰ πάντας τοὺς λαοὺς καὶ διὰ πᾶσαν περίοδον, ἀξιοῦσαν νὰ εἶναι δημιουργικὴ καὶ ὄχι ἔρμαιον ἐξάλλων κατευθύνσεων, ἐχθρῶν τῆς πραγματικῆς δημιουργίας.

Ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἀρχῶν τούτων ἐθαυματούργησαν οἱ Ἕλληνες ἐκεῖνοι ἐν παντὶ καὶ παρ' ὅλα τὰ ἐλαττώματα, τὰ ὁποῖα ὡς ἄνθρωποι εἶχον, ἀπέβησαν διδάσκαλοι καὶ τοῦ νεωτέρου παγκοσμίου βίου τῶν πεπολιτισμένων λαῶν, ὥστε ὁ ἔνθεος ἐκεῖνος ἐρμηνευτῆς τοῦ ἀρχαίου κάλλους Ἰωάννης Ἰωακείμ Winckelmann νὰ εἴπῃ: « Ὅστις θέλει νὰ γίνῃ ἄνθρωπος, πρέπει πρῶτον νὰ γίνῃ Ἕλληνας ».

Καὶ ὁμως παρὰ τὴν τεραστίαν καλλιτεχνικὴν παραγωγὴν δὲν ἡσχολήθησαν, ὡς φαίνεται, εἰς ἀνάλογον βαθμὸν περὶ τὴν θεωρίαν τοῦ καλοῦ οἱ Ἕλληνες, ἢ, ὀρθότερον, δὲν κατέγραψαν πάντα ὅσα ἀναμφισβητήτως ἐσκέφθησαν φιλοσοφοῦντες περὶ τοῦ ζητήματος.

Τὴν περὶ τοῦ καλοῦ θεωρίαν τοῦ Πλάτωνος, εἰς τὴν ὁποίαν ἔφθασεν οὗτος ἀφορμώμενος ἀπὸ τῆς διδασκαλίας τοῦ διδασκάλου αὐτοῦ Σωκρά-

τους, φαίνεται ότι προπαρεσκεύασαν τὰ φιλοσοφήματα τῶν προσωκρατείων φιλοσόφων, μεταξύ τῶν πρώτων δὲ ἡ μνημειώδης μαθηματικὴ φιλοσοφία τοῦ πολλοῦ Πυθαγόρου.

Καὶ ἐὰν μεταξύ τῶν διασωθέντων Πυθαγορείων ἀποσπασμάτων δὲν δυνάμεθα νὰ ἀνεύρωμεν ἄμεσον διατύπωσιν αἰσθητικῶν διδαγμάτων, εἶναι ὅμως ἀναμφίβολου ὅτι ἐμμέσως τὸ ὅλον Πυθαγόρειον σύστημα ἤσκησε μεγίστην ἐπίδρασιν εἰς τὸν σχηματισμὸν τῶν αἰσθητικῶν θεωριῶν ὀλοκλήρου τῆς ἀρχαιότητος. Ἄλλὰ καὶ αὐτοὶ οἱ Πυθαγόρειοι φιλοσοφῆσαντες, ὅπως ἐφιλοσόφησαν, περὶ τῆς μουσικῆς καὶ θεωρήσαντες ταύτην ὡς μέσον ἀγωγῆς τῶν ἀνθρώπων, δὲν περιωρίσθησαν, φαίνεται, μόνον εἰς τὴν περὶ τῆς τέχνης ταύτης θεωρίαν, ἀλλ' ἐπεξετάθησαν καὶ εἰς τὴν καθολικωτέραν περὶ τοῦ καλοῦ ἀντίληψιν, ἔθετον δὲ τοῦτο ὑπὸ τὴν θεωρίαν τοῦ ἀγαθοῦ, ὅπως μαρτυρεῖ ὁ Ἀριστοτέλης Ἠθικ. Ι, 4. 1096 Β. 6: **πιθανώτερον δὲ εἰκόασιν οἱ Πυθαγόρειοι λέγειν περὶ αὐτοῦ, τιθέντες ἐν τῇ τῶν ἀγαθῶν συστοιχίᾳ τὸ ἕν· οἷς δὴ καὶ Σπεύσιππος ἐπακολούθησαι δοκεῖ** (JULIUS WALTER *Geschichte der Aesthetik im Altertum* (1893), 102 ἐ.)¹.

Ἄλλὰ σπουδαιότατη διὰ τὴν γόνιμον αὐτῆς αἰσθητικὴν ἐκμετάλλευσιν εἶναι ἡ Πυθαγόρειος διατύπωσις τῆς ἐννοίας τῆς ἀρμονίας: **Ἔστι γὰρ ἀρμονία πολυμιγέων ἔνωσις καὶ δίχα φρονούντων σύμφρασις ἢ συμφρόνησις.** (ZELLER, *Philosophie der Griechen* I⁴, 328, 2· πρβ. DIELS—KRANZ, *Die Fragmente der Vorsokratiker* I σ. 312 ἀριθ. 10 ἐκ τῆς τοῦ Νικομάχου *Arithmetica* *introductio* II. 19 p. 115, 2. Παρὰ δὲ Θέωνι τῷ Σμυρναίῳ p. 12, 10: **καὶ οἱ Πυθαγορικοὶ δέ, οἷς πολλαχῆ ἔπεται Πλάτων, τὴν μουσικὴν φασιν ἐναντίων συναρμογὴν καὶ τῶν πολλῶν ἔνωσιν καὶ τῶν δίχα φρονούντων συμφρόνησιν**).

Ἡ μικρὰ αὕτη πρότασις εἶναι ὁ ὑπογραμμὸς καὶ τῶν μετέπειτα Ἑλληνικῶν φιλοσοφημάτων, ἀλλὰ καὶ ὁ φωτεινὸς πρόδρομος τῆς ἐν τῇ νεωτέρᾳ αἰσθητικῇ κρατούσης θεωρίας περὶ τοῦ καλοῦ ὡς ἐνότητος ἐν τῇ ποικιλίᾳ (*Einheit in der Mannigfaltigkeit*) τοῦ Theod. Lipps, τοῦ Johannes Volkelt, καὶ τῶν ἄλλων ψυχολόγων αἰσθητικῶν, ἀφοῦ τοῦτο εἶχεν ἤδη ἀναζωογονήσει ὁ ἰδρυτὴς τῆς ψυχοφυσικῆς πολὺς Gustav Theodor Fechner ὡς ἀρχὴν τῆς «ἐνιαίας συνδέσεως τοῦ ποικίλου» (*Einheitliche Ver-*

¹ Τὸ σύγγραμμα τοῦτο τοῦ J. Walter εἶναι ἀπαραίτητον βοήθημα εἰς πάντα ἀσχολούμενον περὶ τὰ αἰσθητικὰ ζητήματα τῶν κλασσικῶν λαῶν.

knüpfung des Mannigfaltigen) ὑπὸ ἰδιάζουσας εἰς αὐτὸν ψυχολογικὴν μορφήν.

Ὁ ὀρισμὸς τῆς ἁρμονίας ὑπὸ τῶν Πυθαγορείων εἶναι θεμελιώδης διὰ τὸ ὅλον αὐτῶν φιλοσοφικὸν σύστημα, διότι ἡ ἁρμονία εἶναι ἡ κοσμοθεωρητικὴ τούτων θεμελίωσις. Ἀλλὰ παρὰ τὴν καθολικὴν ταύτην ἔννοιαν, τὴν ὁποῖαν ἡ ἁρμονία προσέλαβε, δὲν παύει νὰ ἔχη αἰσθητικὴν ἐκ τῆς μουσικῆς τὴν προέλευσιν, οὕτω δὲ δύναται καὶ εὐρύτερον νὰ ἐφαρμοσθῇ ἐπὶ πᾶν αἰσθητικὸν δημιουργημὰ τῶν ὑπολοίπων τεχνῶν κατὰ τὸν προσιδιάζοντα εἰς ἐκάστην τρόπον.

Οὕτω δὲ τὸ καλὸν προβάλλεται ὡς πρόβλημα εἰς τὴν διάνοιαν καὶ προκαλεῖ τὴν περὶ αὐτοῦ σκέψιν, ἔκτοτε δὲ ἀποτελεῖ τοῦτο μέχρι σήμερον ὑποκείμενον μελέτης, μολονότι δὲν ἠσχολήθησαν εἰδικώτερον περὶ τοῦτο οἱ Πυθαγόρειοι, ἐφ' ὅσον τοῦλάχιστον δυνάμεθα νὰ κρίνωμεν ἐκ τῆς περισωθείσης φιλολογικῆς παραδόσεως.

Δευτέρα στενῶς συνδεομένη πρὸς τὴν ἁρμονίαν ἀρχὴ εἶναι παρὰ τοῖς Πυθαγορείοις ἡ ἀρχὴ τῆς τελειότητος, τὴν ὁποῖαν ἀποδίδουσιν εἰς τοὺς περιττοὺς ἀριθμοὺς, ἐν ᾧ ἀτελεῖς θεωροῦσι τοὺς ἀρτίους, οἱ ὁποῖοι μάλιστα φέρουσι καὶ μικροτέραν εὐτυχίαν εἰς τὸν ἄνθρωπον ἢ οἱ περιττοί. Παρὰ τὰ δύσληπτα ταῦτα καὶ μυστηριώδη κέρδος εἶναι ἡ ἔννοια τῆς τελειότητος, ἡ ὁποία ἀνυψωθείσα παρὰ τὴν ἁρμονίαν εἰς καθολικὸν δόγμα ἐν τῷ συστήματι, συνεπήγετο ἐμμέσως καὶ αἰσθητικῶς γόνιμον ἔννοιαν.

Ὅτι δὲ οἱ Πυθαγόρειοι εἶχον ὑπ' ὄψει καὶ αὐτὰ τὰ καλλιτεχνικὰ ἔργα φαίνεται καὶ ἐξ ἄλλου διδάγματος τοῦ Πυθαγορείου Φιλολάου:

Ἴδιοις δὲ καὶ οὐ μόνον ἐν τοῖς δαιμονίοις καὶ θείοις πράγμασι τὰν τῷ ἀριθμῷ φύσιν καὶ τὰν δύναμιν ἰσχύουσας, ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς ἀνθρωπικοῖς ἔργοις καὶ λόγοις πᾶσι παντᾶ καὶ κατὰ τὰς δημιουργίας τὰς τεχνικὰς πάσας καὶ κατὰ τὰν μουσικὰν (DIELS¹, *Fragm. d. Vorsokr.* I 314 (243)).

Ὑπὸ τὰς «τεχνικὰς δημιουργίας πάσας» ἀσφαλῶς περιλαμβάνονται καὶ τὰ ἔργα τῶν εἰκαστικῶν τεχνῶν, ἥτοι ἡ ἐμπράγματος διατύπωσις τῆς ἰδέας τοῦ καλοῦ. Εἶναι δὲ προφανές ὅτι οὕτω οἱ Πυθαγόρειοι ἀποβαίνουσι καθόλου θεωρητικοὶ θεμελιωταὶ τῶν συμμετριῶν, τῶν ὁποίων ἡ ὑπόστα-

σις στηρίζεται ἐπὶ τῶν ἀριθμητικῶν σχέσεων καὶ ἀναλογιῶν. « ψεῦδος δὲ οὐδαμῶς ἐς ἀριθμὸν ἐπιπνεῖ· πολέμιον γὰρ καὶ ἐχθρὸν τῷ φύσει τὸ ψεῦδος, ἃ δ' ἀλήθεια οἰκεῖον καὶ σύμφυτον τῷ τῷ ἀριθμῷ γενεᾶ ». (DIELS⁴, αὐτ. I 314, 9 - 11)

Ἐκ τῶν ὀλίγων σφζομένων ἀποσπασμάτων τοῦ τε Φιλολάου καὶ ἄλλων Πυθαγορείων καταφαίνεται ἡ σημασία, τὴν ὁποῖαν τὰ φιλοσοφήματα ταῦτα ἤσκησαν οὐχὶ μόνον ἐπὶ τὴν θεωρητικὴν φιλοσοφίαν καὶ δὴ καὶ τὴν τοῦ Πλάτωνος, ἀλλὰ καὶ ἐπ' αὐτὴν τὴν ἄσκησιν τῆς καλλιτεχνίας.

Ὅπως δὲ κατὰ τοὺς μεσαιωνικοὺς χρόνους ἡ πτώσις τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἔφερεν εἰς τὴν Δύσιν τοὺς Ἑλληνας λογίους τοὺς δημιουργήσαντας τὴν Ἀναγέννησιν τῶν ἐπιστημῶν καὶ τῶν τεχνῶν, οὕτω καὶ περὶ τὰ μέσα τοῦ 5ου π.Χ. αἰῶνος ἡ βιαία διάλυσις τοῦ μυστικοῦ ἐκείνου καὶ κατὰ μοναχικοὺς κανόνας διαβιοῦντος φιλοσοφικοῦ τάγματος τῶν Πυθαγορείων ἔφερεν ἀντιθέτως ἐκ τῆς Δύσεως εἰς τὴν Ἑλλάδα τοὺς Πυθαγορείους φυγάδας, οἱ ὅποιοι διέδωκαν τὸ σύστημα αὐτῶν εἰς τοὺς Ἑλλαδικοὺς φιλοσόφους καὶ ἐκίνησαν αὐτῶν τὴν σοβαρὰν προσοχὴν.

Ἀπὸ τῶν Πυθαγορείων ἀποβαίνει κοινὸν κτῆμα τῶν Ἑλλήνων φιλοσόφων ὅτι ἄφ' ἑνὸς μὲν ἢ ἐν τῷ σύμπαντι τάξις, ὁ κόσμος, ἄφ' ἑτέρου δὲ αἱ γεωμετρικαὶ μορφαί, αἱ ἀπορρέουσαι ἐκ τῆς ἀρμονίας, εἶναι ἀναμφίλεκτα παραδείγματα τῆς ὠραιότητος.

Ἡ ἐξωτερικὴ αὕτη μορφολογικὴ ἀρμονία ὑπέστη διὰ τῆς Σωκρατικῆς διανοήσεως τὴν πρὸς τὴν ἐσωτερικὴν ἀρμονίαν σύζευξιν, δηλ. τὸ ὠραῖον ὑπήχθη ὑπὸ τὴν ἔννοιαν τοῦ ἀγαθοῦ, ὅπως περαιτέρω θὰ ἴδωμεν.

Ἡ Πυθαγόρειος ἀρμονία ἐπέδρασε καὶ ἐπὶ τὸν Ἡράκλειτον καὶ ἐπὶ τὸν Ἐμπεδοκλέα, ἀλλὰ κατὰ διάφορον τρόπον, οὕτω δὲ ὁ μὲν Ἐμπεδοκλῆς πλησιάζει περισσότερο πρὸς τὴν « πολυμιγέων ἔνωσιν » ἢτοι τὴν ἐνότητα ἐν τῇ ποικιλίᾳ, ὁ δὲ Ἡράκλειτος πρόσκειται μᾶλλον πρὸς τὴν « τῶν δίχα φρονούντων συμφρόνησιν », ἔνθα οὐχὶ ἀπλῶς διαφοραί, ἀλλ' ἀντιθέσεις λαμβάνονται ὑπ' ὄψιν, στηριζόμεναι οὐχὶ εἰς ἀριθμούς, ἀλλ' εἰς τὸν λόγον. Ἡ ἀρχὴ τοῦ ἀρτίου καὶ τοῦ περιττοῦ ἀριθμοῦ δὲν ἀποτελεῖ πλέον τὴν θεμελιώδη ἀφετηρίαν, ὑπὸ τὴν ὁποῖαν τάσσονται καὶ μαθηματικῶς ἐρμηνεύονται αἱ ἀντιθέσεις, ἀλλ' αἱ ἀντιθέσεις, αἱ συγκεκριμέναι καὶ ποικίλαι, εἶναι τὸ πρῶτον, ἡ σημαντικὴ ὕλη ἢ ὑποβαλλομένη εἰς τὴν λογικὴν ἔρευναν. Οὕτω δὲ ἡ ἀρμονία χρησιμοποιούμενη πρὸς ἐρ-

μηνεϊαν τῶν συγκεκριμένων σχέσεων καὶ μὴ ἀναγομένη εἰς ἀφηρημένη μαθηματικὴν ἀρχήν, διχάζεται καὶ αὐτὴ εἰς τὴν ὁρατὴν καὶ ἀόρατον, εἰς ἐξωτερικὴν καὶ ἐσωτερικὴν, ἀμφότεραι ὅμως στηρίζονται ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ νόμου, δι' ἀμφοτέρων δὲ συνέχεται ὁ κόσμος. Ἡ ἀόρατος ἀρμονία τοῦ κόσμου, (ἢ ἀφανῆς) ἦτοι ὁ Θεὸς εἶναι ἢ ἀρίστη: Ἄρμονιή γὰρ ἀφανῆς φανερῆς κρέσσων ἐν ἧ τὰς διαφορὰς καὶ τὰς ἑτερότητας ὁ μίσιγυν θεὸς ἔκρυσσε καὶ κατέδυσσε. (DIELS⁴, *Fragm. d. Vorsokr.* I, 88 ἀρ. 44 ἔχει μόνον: Ἄρμονιή ἀφανῆς φανερῆς κρείττων. — Τὸ πληρέστερον κείμενον παρὰ MULLACH, *F. Ph. Gr.* I *Heracliti Fr.* 40).

Καὶ ὁ Ἐμπεδοκλῆς ὁ Ἀκραγαντῖνος ἐγίνωσκε τὴν περὶ ἀρμονίας θεωρίαν τῶν Πυθαγορείων· τὸ νεῖκος εἶναι τὸ προκαλοῦν τὰ πολυμιγῆα καὶ τὰ δίχα φρονέοντα, ἡ δὲ φιλία εἶναι ἡ ἔνωσις καὶ ἡ συμφρόνησις, δρῶσα διὰ τοῦ Δικαίου λόγου « καθ' ὃν συγκρίνεται τὰ διηρημένα ὑπὸ τοῦ νείκους καὶ προσαρμόζεται κατὰ τὴν φιλίαν τῷ ἐνὶ » ὡς λέγει ὁ Ἰππόλυτος, Κατὰ πασῶν αἰρέσεων ἔλεγχος VII, 31 (p. 216. P. Wendland). Ἡ φιλία καὶ ἡ « Ἄρμονιή θεμερῶπις » ἡ σεμνὴν ἔχουσα τὴν ὄψιν¹, συναποτελοῦσι τὸ κάλλος ἦτοι αὐτὴν τὴν Ἀφροδίτην. Ὁ ποιητὴς φιλόσοφος προσωποποιεῖ τὰς φιλοσοφικὰς του σκέψεις καὶ εἰς πρόσωπα προβάλλει τὸ σύστημα αὐτοῦ εἰς ἄλλα τε ποιήματα καὶ εἰς τοὺς Καθαρμοὺς, ὅπου λέγεται τὸ καὶ σήμερον ἐπίκαιρον:

ὦ πόποι, ὦ δειλὸν θνητῶν γένος, ὦ δυσάνολβον,
τοίων ἔκ τ' ἐρίδων ἔκ τε στοναχῶν ἐγένεσθε.

(DIELS⁴, I 269 ἀρ. 122. 270 ἀρ. 124).

Παριστῶν δὲ τὸν ὄλβον καὶ τὴν μακαριότητα τῶν χρόνων ἐκείνων λέγει ὅτι ἐβασίλευε τὸ Κάλλος.

Οὐδέ τις ἦν κείνοισιν Ἄρης θεὸς οὐδὲ Κυδοιμὸς
οὐδὲ Ζεὺς βασιλεὺς οὐδὲ Κρόνος οὐδὲ Ποσειδῶν
ἀλλὰ Κύπρις βασίλεια.
τὴν οἱ γ' εὐσεβέεσσιν ἀγάλμασιν ἰλάσκοντο

¹ Ἡ λ. θεμερῶπις ἀπαντᾷ ἅπαξ ἔτι παρὰ τῷ Αἰσχύλῳ ἐν Προμηθ. 134, ὁ δὲ SULZBERGER εὐφυῶς εἰκάζει ἐν *Mélanges Bidez* II (1934), 915 ὅτι ὁ Αἰσχύλος ἐγνώρισεν ἐν Σικελίᾳ τὰ φυσικὰ τοῦ Ἐμπεδοκλέους, ἐκεῖθεν δὲ παρέλαβε καὶ τὴν λέξιν. Βλ. καὶ Πλούταρχον, *Περὶ Ἰσίδ. καὶ Ὀσίριδος* 18 p. 370 d.

γραπτοῖς τε ζώοισι μύροισι τε δαιδαλεόδοις
 σμύρνης τ' ἀκρήτου θυσίαις λιβάνου τε θυώδους
 ξουθῶν τε σπονδάς μελιτῶν ρίπτοντες ἐς οὐδᾶς·
 ταύρων δ' ἀκρήτοισι φόνους οὐ δεύετο βωμὸς
 ἀλλὰ μύσος τοῦτ' ἔσκεν ἐν ἀνθρώποισι μέγιστον
 θυμὸν ἀπορραΐσαντας ἐνέδμεναι ἡέα γυῖα.

(DIELS⁴, I 271 ἀρ. 128)

Ἡ Κύπρις εἶναι τὸ κάλλος, ἡ ἀγάπη, ἡ κατὰ τὸν Ἐμπεδοκλέα θεμελιώδης ἀρχὴ τῆς γενέσεως τῶν ὄντων, ἡ φιλία ἡ παράγουσα τὴν ἀρμονίαν τοῦ κόσμου, ἡ τελειότης.

Ἐνταῦθα πρέπει νὰ μνημονεύσωμεν καὶ τὸ ἀπὸ ἀναλόγου σκέψεως ἐμπνεόμενον ἀπόσπασμα τῶν Δαναΐδων τοῦ Αἰσχύλου, τὸ ἀναφερόμενον εἰς τὴν Ἀφροδίτην, ὡς αἰτίαν τῆς γενέσεως τῶν ὄντων καθ' ὄλου (TGF Aesch. Dan. fr. 44 Nauck²):

ἐρᾶ μὲν ἀγνὸς οὐρανὸς τρῶσαι χθόνα,
 ἔρως δὲ γαῖαν λαμβάνει γάμου τυχεῖν·
 ὄμβρος δ' ἀπ' εὐνατῆρος οὐρανοῦ πεσὼν
 ἔδευσε γαῖαν· ἡ δὲ τίκτεται βροτοῖς
 μήλων τε βοσκὰς καὶ βίον Δημήτριου·
 δένδρων ὀπώρα δ' ἐκ νοτίζοντος γάνους
 τέλειός ἐστι. Τῶν δ' ἐγὼ παραίτιος.

Ταῦτα λέγει ἡ Ἀφροδίτη.

Ὁ Δημόκριτος, ὁ κορυφαῖος ἀτομικὸς φιλόσοφος, εἶναι, φαίνεται, ὁ πρῶτος ἐκ τῶν φιλοσόφων, ὅστις ἡσχολήθη περὶ αἰσθητικὰ θέματα καὶ δὴ περὶ τὴν ποιητικὴν, τὴν μουσικὴν, τὴν ρητορικὴν καὶ τὴν ζωγραφικὴν, ἀλλὰ περισσότερο προσείλκυσε αὐτοῦ τὴν προσοχὴν τὸ τεχνικὸν μέρος, χωρὶς νὰ ἀνάγεται ἡ ἔρευνα εἰς γενικὰς αἰσθητικὰς θεωρίας, καὶ εἰς καθορισμὸν γενικῶν ἐννοιῶν περὶ τοῦ καλοῦ (WALTER 111 ἔ.).

Καὶ παρὰ τῷ Δημοκρίτῳ διαπιστοῦμεν τὴν ἐπίδρασιν τῆς περὶ τῆς ἀρμονίας θεωρίας τῶν Πυθαγορείων, μάλιστα δὲ ἐν τῇ μουσικῇ.

Ἄλλ' ἀπὸ τῆς ἀτομικῆς αὐτοῦ θεωρίας ἀφορμώμενος ὁ φυσίσοφος καὶ εἰς τὰ ἄτομα ἀνάγων τὰ πάντα, ἦτο ἐπόμενονον ὅτι καὶ εἰς αἰσθητικὰ φαινόμενα, ὅπως καὶ εἰς τὰ ἠθικά, θὰ ἐφήρμοζε μέθοδον σύμφωνον πρὸς τὸ ἀτομικὸν αὐτοῦ σύστημα, καθ' ὃ αἰ αἰσθηταὶ ιδιότητες τῶν πραγμάτων,

οί τόνοι καί τὰ χρώματα, εἶναι ὑποκειμενικαί — ὑποβαλλόμεναι τρόπον τινά εἰς τὰ πράγματα, ἐν ᾧ κατ' οὐσίαν ὑπάρχουν μόνον ἄτομα. Εἶναι γνωστόν τὸ πολυθρύλητον: νόμῳ χροίῃ, νόμῳ γλυκύ, νόμῳ πικρόν, ἔτεῃ δ' ἄτομα καί κενὸν καί ὁ λόγος τῶν αἰσθήσεων πρὸς τὴν διάνοιαν: Τάλαινα φρήν, παρ' ἡμέων λαβοῦσα τὰς πίστεις ἡμέας καταβάλλεις; πτώμά τοι τὸ κατάβλημα, ἦτοι ἡ νίκη σου εἶναι ἡ πτώσις σου (DIELS⁴, II, 85, ἀρ. 125).

Ἄλλὰ πόσον εὐαίσθητος πρὸς τὸ ὠραῖον ἦτο ὁ Δημόκριτος δεικνύει τὸ ἀπόφθεγμα αὐτοῦ: Αἱ μεγάλαί τέρψεις ἀπὸ τοῦ θεᾶσθαι τὰ καλὰ τῶν ἔργων γίνονται (DIELS⁴, II, 101 ἀρ. 194). Ἄλλὰ καί: σώματος κάλλος ζωῶδες, ἦν μὴ νοῦς ὑπῆ (DIELS⁴, II 81 ἀρ. 105). Ἄξιον δὲ σημειώσεως εἶναι καί ὅ,τι λέγει περὶ μουσικῆς κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Φιλοδήμου Περὶ μουσικῆς: Δημόκριτος μὲν τοίνυν, ἀνὴρ οὐ φυσιολογώτατος μόνον τῶν ἀρχαίων, ἀλλὰ καὶ τῶν ἱστορουμένων οὐδενὸς ἦττον πολυπράγμων, μουσικὴν φησι νεωτέραν εἶναι καὶ τὴν αἰτίαν ἀποδίδωσι λέγων μὴ ἀποκρίναι τὰναγκαῖον ἀλλὰ ἐκ τοῦ περιεῦντος ἤδη γενέσθαι (διότι δὲν παρήγαγεν αὐτὴν ἡ ἀνάγκη, ἀλλ' ἐγεννήθη ἐκ τῆς ἤδη ἀναπτυχθείσης πολυτελείας. (DIELS⁴, II 87 ἀρ. 144).

Τοῦ Δημοκρίτου τὴν ἄκραν πρὸς τὸ καλὸν εὐαισθησίαν καὶ παρὰ τὴν φιλοσοφικὴν ἐμβρίθειαν τὴν ἐξάαιρετον κομψότητα τῆς ἐκφράσεως δεικνύουν αἱ θαυμασταὶ εἰς διατύπωσιν γνῶμαι, αἱ ὅποια ἐξαίρουν αὐτὸν καὶ εἰς ἀπαράμιλλον λογοτέχνην, ἰσάξιον πρὸς τὸν Πλάτωνα καὶ τὸν Ἀριστοτέλη καὶ πρὸς τὸν ἐπιγραμματικώτατον Μένανδρον.

Τοιαύτην περὶ τοῦ καλοῦ φιλοσοφικὴν ὑποτύπωσιν εὔρε παραδεδομένην ὁ Σωκράτης, ὅτε ἀφείς τὴν πρακτικὴν ἄσκησιν τῆς τέχνης ἐστράφη πρὸς τὴν καθ' ὅλου φιλοσοφίαν καὶ δὴ καὶ τὴν θεωρητικὴν ἐρμηνείαν τοῦ καλοῦ ὡς καὶ τὴν θέσιν τούτου ἐν τῷ συναισθηματικῷ βίῳ τοῦ ἀνθρώπου.

Παρὰ τὸν Σωκράτη καὶ οἱ Σοφισταὶ ἠσχολήθησαν περὶ τῆς ἐννοίας τοῦ καλοῦ ὡς περὶ τινος δεδομένου καὶ αὐτονοήτου, ἐπιμένοντες περισσότερο εἰς τὴν τεχνικὴν σύνθεσιν τῆς ποιήσεως καὶ τῆς ρητορικῆς δηλ. εἰς τὴν πρακτικὴν τούτων ἄσκησιν. Ἀνάλογος δὲ πιθανῶς θὰ ἦτο ἡ βιβλιογραφία καὶ περὶ ἀρχιτεκτονικῆς καὶ γλυπτικῆς καὶ ζωγραφικῆς καὶ μουσικῆς καὶ φυσιολογικῆς. Μεταξὺ δὲ τούτων ἀναμιμνήσκω τὸ περίφημον σύγγραμμα «Κανῶν» τοῦ γλύπτου Πολυκλείτου. Καὶ τὸ σύγ-

γραμμα τοῦ Ρωμαίου ἀρχιτέκτονος Βιτρούβιου «Περὶ τῆς ἀρχιτεκτονικῆς», ἐξηρητημένον ἀπὸ Ἑλληνικῶν προτύπων μὴ διασωθέντων, μαρτυρεῖ περὶ τοιαύτης μακρᾶς σειρᾶς τεχνικῶν ἢ πρακτικῶν αἰσθητικῶν συγγραμμάτων, τὰ ὅποια δὲν εἰσῆρχοντο εἰς λεπτολόγους αἰσθητικὰς ἀναλύσεις αὐτῆς τῆς οὐσίας τῆς ἐννοίας τῆς ὠραιότητος, οἷας ἔχομεν εἰς τὰ φιλοσοφικὰ συστήματα τῶν νεωτέρων χρόνων. Παρὰ τὸ περιωρισμένον ὅμως τῶν αἰσθητικῶν ζητήσεων καὶ θεωριῶν τῶν χρόνων ἐκείνων ἔχομεν πλουσιωτάτην καὶ θαυμαστὴν τὴν ἐξ ἐμφύτου καὶ οἰονεὶ ἐξ ἐνθέου ὁρμῆς προερχομένην καλλιτεχνικὴν δημιουργίαν τῶν Ἑλλήνων ἐν ἄλλαις τε πολλαῖς πόλεσι, μάλιστα δὲ ἐν Ἀθήναις, αἱ ὁποῖαι ἀπέβησαν τὸ κέντρον τοῦ περιβοήτου ἐκείνου πολιτισμοῦ τοῦ ἐνσαρκώσαντος τὸν ἄρτιον ἀνθρωπισμόν. Ἡ ἔμπρακτος αὕτη λατρεία τοῦ ὠραίου καὶ ἡ ἀέναντος καλλιτεχνικὴ δημιουργία ἔφερον τὴν φιλοσοφικὴν σκέψιν πρὸς τὴν ἔρευναν τοῦ ἀγαθοῦ, τῆς ἠθικῆς ὠραιότητος, ἡ ὁποία ἀπαιτεῖται πρὸς ἀρτίωσιν τοῦ ἀνθρώπου, οὕτω δὲ ὁ τέλειος εἶναι ὁ **καλὸς καὶ ἀγαθός**.

Ἡ διπλῆ αὕτη ἐννοία τῆς **καλοκαγαθίας**, ἡ ὁποία ἀπετέλεσε τὸ ἰδεῶδες τῆς Ἑλληνικῆς Παιδείας καὶ προβάλλεται ὡς τὸ κέντρον παντὸς ἀνθρωπισμοῦ, διευτυπώθη σαφέστερον ἐν τῷ κύκλῳ τῆς Σωκρατικῆς σκέψεως καὶ ἀπὸ τῆς Σωκρατικῆς διδασκαλίας εἰσῆλθεν εἰς τὴν Πλατωνικὴν διανόησιν, ἡ δὲ σύζευξις αὕτη τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ ἀγαθοῦ ἔφερεν εἰς τὸ διδάγμα ὅτι τὸ καλὸν ἦτοι τὸ ὠραῖον εἶναι τὸ ἀγαθόν.

Εἶναι δὲ τόσον βαθέως ἐρριζωμένη ἡ σύμπτωσις αὕτη τῶν ἐννοιῶν ἐν τῇ λαϊκῇ ψυχῇ καὶ τῶν μετέπειτα Ἑλλήνων, ὥστε σήμερον ἡ λέξις καλὸς-ὠραῖος νὰ σημαίνῃ τὸν ἀγαθόν, ἀντὶ δὲ τοῦ καλοῦ ἐν τῇ ἀρχαίᾳ ἐκδοχῇ νὰ μεταχειριζώμεθα τὸ ὠραῖος.

Εἶναι δὲ ἄξιον σημειώσεως ὅτι ὁ Ἡρόδοτος II, 143 τὴν σύζευξιν ταύτην τοῦ καλοῦ καὶ ἀγαθοῦ συναντᾷ τὸ πρῶτον ἐν Αἰγύπτῳ ἐν τῇ λ. **πίρωμις: Πίρωμις δὲ ἐστὶ κατὰ Ἑλλάδα γλῶσσαν καλὸς καὶ ἀγαθός**¹.

Θὰ παρῆγε τὸν λόγον μακρὰν ἢ παρακολούθησις τῆς ἐξελιξέως τῆς ἐννοίας τῆς **καλοκαγαθίας** ἀπὸ τῆς ἀρχετύπου ἀρετῆς τῶν εὐπατριδῶν διὰ τοῦ ἔπους καὶ τῶν ποιητῶν μέχρι τῆς ὀριστικῆς αὐτῆς διαμορφώσεως ὑπὸ τῶν φιλοσόφων, ὥστε νὰ ἀποβῇ τὸ ἰδεῶδες τῆς Ἑλληνικῆς παιδείας, ὅπως ἄριστα ἐχαρακτήρισαν αὐτὴν ἄλλοι τε πολλοὶ καὶ τελευταῖον

¹ Τὸ αἰγυπτ. *pi-romi* ὁ ἐρμηνευτὴς ἀποδίδει διὰ τοῦ *vir ingenuus ac fortis* πρβ. STEIN εἰς Ἡρόδοτον αὐτ.

ὁ ἐμπνευσμένος κῆρυξ τοῦ Ἑλληνικοῦ ἀνθρωπισμοῦ καὶ κορυφαῖος φιλόλογος Werner Jaeger.

ΠΛΑΤΩΝ

Ὁ Πλάτων συμφώνως πρὸς τὸ ὅλον αὐτοῦ ιδεοκρατικὸν σύστημα προβάλλων τὸ ὠραῖον, τὸ καλόν, ὡς ιδέαν ἦτοι ὡς τι ἀπολύτως καὶ ἀσχέτως πρὸς ἄλλα πράγματα ὠραῖον, καθ' ἑαυτὸ ὑπάρχον καὶ καθ' ἑαυτὸ ἔχον ἀξίαν, ὑπεράνω πάσης ἐννοίας χρησιμότητος καὶ πέραν πάσης μερικῆς περιπτώσεως εἴτε ἐν τῇ φύσει εἴτε ἐν τῇ τέχνῃ ἀποβαίνει ὁ θεμελιωτῆς τῆς αἰσθητικῆς ἐπιστήμης, ἡ ὁποία ὡς ἐπιστήμη ὀφείλει νὰ ἐπιδιώξη καὶ νὰ ἀναζητήσῃ τὴν οὐσίαν τῆς ιδέας ταύτης καὶ νὰ ἐρμηνεύσῃ αὐτήν¹.

Οὕτως ὁ Πλάτων ἀποσπᾶται ἀπὸ τῆς περὶ τοῦ καλοῦ περιπτωσιολογίας τοῦ Σωκράτους καὶ ἀνάγει τὴν ἔννοιαν εἰς ιδέαν καὶ δημιουργεῖ τὴν ἀφετηρίαν ἐπιστήμης, τὴν ὁποίαν ὅμως δὲν ἀπήρτισεν εἰς σύστημα ὁ ἴδιος, ἀρκεσθεῖς εἰς μεγαλοφυεῖς θεμελιώδεις νύξεις.

Τοῦ φιλοσόφου τὴν προσοχὴν κυριώτατα προσεῖλκυεν ὁ ἠθικὸς κόσμος, συνάπτει δὲ τὴν διανόησιν αὐτοῦ πρὸς τὴν Σωκρατικὴν διδασκαλίαν περὶ τῆς ἠθικῆς συνειδήσεως, ἐκ τῆς ὁποίας πηγάζει ἡ περὶ τῆς γνώσεως θεωρία, οὕτω δὲ σχηματίζεται ἡ δυὰς τοῦ ἀγαθοῦ καὶ τοῦ ἀληθοῦς, ἡ κυριαρχοῦσα ἀφετηρία τῆς διανοήσεως αὐτοῦ εἰς πᾶσαν φιλοσοφικὴν ἔρευναν. Ἡ ιδέα τοῦ καλοῦ, ἡ ὁποία ἀπαρτίζει μετὰ τῶν ἄλλων δύο τὴν τριάδα τῶν ὑπερτάτων ιδεῶν τῆς Πλατωνικῆς φιλοσοφίας ἦτοι τοῦ ἀληθοῦς, τοῦ ἀγαθοῦ καὶ τοῦ καλοῦ, δὲν ἔτυχε συμμέτρου διεξοδικῆς ἐρεῦνης καὶ λεπτομερεστέρως διατυπώσεως. Διὰ τοῦτο δὲ καὶ εἶναι δύσκολον νὰ συγκροτήσῃ τις Σύστημα Πλατωνικῆς αἰσθητικῆς κατὰ τὸ ὑπόδειγμα τῶν νεωτέρων χρόνων, οὐδὲ εἶναι ὀρθὸν ἀπὸ τῆς ἀφετηρίας νεωτέρων αἰσθητικῶν δοξασιῶν νὰ ἀπαιτῶμεν παρὰ τοῦ φιλοσόφου ἀντίστοιχον διανόησιν καὶ νὰ ὑποτιμῶμεν αὐτὸν διὰ τὴν ἔλλειψιν ταύτης.

Ἡ ἀξία τοῦ Πλάτωνος ἔγκειται εἰς τὸ γεγονὸς ὅτι πρῶτος αὐτὸς

¹ Περὶ τῆς αἰσθητικῆς τοῦ Πλάτωνος βλ. J. WALTER αὐτ. 168-476. Γ. ΠΑΝΑΓΙΩΤΙΔΟΥ, Πλάτων (1935), 568-582. Μεγ. Ἑλλ. Ἑγκυκλοπαιδεῖα τὸ ἄρθρον Πλάτων (Ι. Καλιτσουνάκης). ΛΕΟΝ ROBIN, Platon (1935) Index λ. art, beau(-té) καὶ ἡ ἐν τέλει βιβλιογραφία σ. 339 κέ. LUIGI STEFANINI, Platone I. II' (1935) Padova. Περὶ τέχνης I 111 ἐ. II 519 σχετικὰ περὶ τέχνης χωρὶα τοῦ συγγράμματος. Πρβ. καὶ τὴν πραγματεῖαν τοῦ K. SVOBODA, Les idées esthétiques de Plutarque ἐν Mélanges Bidez II (1931), 917 κέ., ἔνθα καὶ πρὸς τὸν Πλάτωνα γίνονται συχναὶ ἀναφοραί.

ἔθεσε καὶ διετύπωσε τὸ πρόβλημα τῆς αἰσθητικῆς, ὅτι εἶχεν ἐπίγνωσιν τῶν οὐσιωδεστώτων αὐτῆς ζητημάτων καὶ ὅτι ἀνήγαγε τὴν αἰσθητικὴν ἔρευναν εἰς ὑψηλὸν πνευματικὸν ἐπίπεδον, ἀπὸ τοῦ ὁποῖου αὕτη ἐφεξῆς οὐδέποτε θὰ καταβιβασθῆ ἄνευ βλάβης.

Ἡ αἰσθητικὴ ἀντίληψις τοῦ Πλάτωνος δὲν ἀρκεῖται εἰς τὴν ἀπλὴν σκοπιμότητα καὶ ὠφελιμοθηρίαν τοῦ Σωκράτους, ἀλλ' ἀνυψώνει τὸ ὄραϊον εἰς τὸ ἐπίπεδον τῆς ἀμέσου σχέσεως πρὸς τὰς ἀπολύτους ἀξίας, κυριώτατα δὲ τὰς ἠθικὰς ἰδέας.

Διὰ τῆς ἰδέας τοῦ ὑπερτάτου ἀγαθοῦ καὶ τῆς ἐκδηλώσεως αὐτῆς ἐν μόνῃ τῇ δικαιοσύνῃ τοῦ ἀνθρώπου φθάνει ὁ Πλάτων εἰς τὴν ἐπίγνωσιν τῆς καθαρᾶς καὶ ἄνευ φθόνου ἀγαθότητος τοῦ Θεοῦ.

Καὶ ὁ Σωκράτης εἶχε θίξει παρεμπιπτόντως τὴν ἐπίδρασιν τῆς ψυχῆς καὶ τῶν ἠθικῶν συναισθημάτων ἐπὶ τὸ συναίσθημα τοῦ καλοῦ, ἀλλ' ἡ αἰσθητικὴ τοῦ ἀντίληψις συνεσκοτιζέτο καὶ συνεχέετο μετὰ τῆς χρησιμοθηρίας τῆς ἠθικῆς του διδασκαλίας.

Ἄλλ' «ὁ μέγας ποιητὴς τῆς ὠραιότητος τῆς ψυχῆς» Πλάτων δὲν ἀρκεῖται εἰς μόνην τὴν νοητικὴν συμμετοχὴν πρὸς ἐρμηνείαν τοῦ ὠραίου, ἀλλ' ἐπεκτείνει ταύτην διὰ τῆς προσθήκης τῆς ἠθικῆς ἐξάρσεως καὶ προσδίδει εἰς αὐτὴν τὴν γενικότητα τῆς θεωρίας του, ἡ ὁποία ἐμπνέει ἐφεξῆς τὴν περὶ τὴν ὠραιότητα ἀσχολίαν διὰ τῆς ἐνθουσιώδους ἐκείνης θέρμης καὶ ἱερότητος τῆς διαθέσεως, τῆς ἐκπηγαζούσης ἐκ τῶν μυχιῶν τῆς μεγάλης αὐτοῦ ψυχῆς.

Πρῶτος πάντων ὁ Πλάτων ἐξέφρασε περὶ τοῦ μεγάλου ἀνεξιχνιάστου μυστηρίου τῆς ὠραιότητος τὴν σκέψιν ὅτι ἐν μόνῃ ταύτῃ τὸ προσιτὸν φαινόμενον ὀδηγεῖ τὸν νοῦν πέραν τῶν ὀρίων τοῦ αἰσθητοῦ εἰς ὑπερτέρας θεωρητικὰς σφαίρας.

Τὸ ἐπίτευγμα τοῦτο τοῦ Πλάτωνος εἶναι ἐν τῶν φωτεινοτάτων διανοημάτων τοῦ φιλοσόφου, τὸ ὁποῖον ἀπέβη ἔκτοτε γονιμώτατον ἐν τῇ αἰσθητικῇ διὰ τῶν διασπάρτων ἐν τοῖς διαλόγοις αὐτοῦ ὀξυτάτων παρατηρήσεων καὶ διήνοιξεν αἰσθητικὰς ἀπόψεις, αἱ ὁποῖαι βραδέως καὶ κατὰ μικρὸν ἐν τῇ ἱστορικῇ ἐξελίξει τῆς ἐπιστήμης ἀπέβησαν συνειδηταὶ (J. WALTER 168 ἔ.).

Ὁ πολὺς WILAMOWITZ, γράψας θαυμαστὸν βιβλίον δίτομον περὶ τοῦ Πλάτωνος, ἠδίκησεν, ἀσφαλῶς, τὸν φιλόσοφον ἰσχυριζόμενος (I 633) ὅτι «ὅ,τι ἡμεῖς σήμερον καλοῦμεν αἰσθητικὰς ἀπολαύσεις καὶ νοοῦμεν ὡς καλλιτεχνικὴν ἀπόλαυσιν ἀπαραίτητον εἰς τὸν βίον δὲν ἔχει ὁ Πλάτων. Αἱ

μορφαί, εἰς τὰς ὁποίας εὐχαριστεῖται εἶναι αἱ ἀφηρημένοι καθαροὶ μορφαὶ κύκλων, γραμμῶν, γωνιῶν, εἰκοσαέδρου ἢ σφαίρας, αἱ ὁποῖαι εἶναι δι' αὐτὸν κάτι περισσότερο ἢ ἡ Ἀφροδίτη τοῦ Πραξιτέλους, τὰ χρώματα τοῦ φασματοσκοπίου περισσότερο ἢ τὰ τοῦ Ἀπελλοῦ καὶ μία καθαρὰ συγχορδία περισσότερο ἢ μία συμφωνία. Οὐχὶ αἱ πραγματικαὶ αἰσθηταὶ σφαῖραι, τὰ σώματα κττ., ἀλλὰ τὰ πρότυπα αὐτῶν ἐν τῷ κράτει τῶν τῶν ἰδεῶν ἐνδιαφέρουν αὐτόν, τοῦτο ὅμως δεικνύει ὅτι πρὸ τῆς λατρείας τῆς τυπικῆς μορφῆς, ὠχρίᾳ ἢ γοητεία τοῦ ἀτομικοῦ καλοῦ ἐν τῇ φύσει καὶ ἐν τῇ τέχνῃ».

Ἐὰν ὁ Πλάτων δὲν προβαίνει εἰς ἀναλύσεις καλλιτεχνικῶν ἔργων, δὲν σημαίνει ὅτι δὲν ἦτο εὐαίσθητος ἀπέναντι τοῦ ὡραίου, ἀλλ' ὅτι ἡ φιλοσοφική του διάνοια ἐφέρετο πρὸς τὴν γενίκευσιν καὶ τὸ ἀπόλυτον καὶ τὴν ἰδέαν ὡς τὴν οὐσίαν τοῦ ὡραίου, ἐκ τῆς ὁποίας ἀπορρέουσι πᾶσαι αἱ ἐκδηλώσεις αὐτοῦ ἐν τῇ φύσει καὶ ἐν τῇ τέχνῃ, Δὲν εἶναι δὲ δυνατόν νὰ φαντασθῶμεν ὅτι ὁ ἀριστοτέχνης τοῦ λόγου καὶ ὁ φορεὺς ἐκτάκτου δημιουργικῆς φαντασίας ποιητῆς ὄντως φιλόσοφος ἔμενεν ἀσυγκίνητος πρὸ τοῦ θαυμαστοῦ κόσμου τῶν καλλιτεχνημάτων, ἐντὸς τοῦ ὁποίου ἔζη, οὐδὲ εἶναι πιστευτὸν ὅτι «διὰ τὴν εἰκαστικὴν τέχνην ἐν γένει δὲν εἶχε συμπάθειαν ἢ ἐὰν εἶχεν ὀφθαλμὸν (τὸ ὁποῖον δὲν δύναται τις νὰ ἀρνηθῆ) τὸν ἐκλείσεν ἐκούσιως φοβούμενος τὴν ὡραίαν ἐμφάνισιν» WILAMOWITZ αὐτ. I 702).

Δὲν εἶναι μόνος ὁ Πλάτων, ὁ ὁποῖος ἀποφεύγει τὴν αἰσθητικὴν περιγραφὴν ἔργων καλλιτεχνικῶν, ἀλλὰ καὶ ὀλόκληρος σχεδὸν ἡ κλασσικὴ περίοδος, «ἡ ὁποία οὐδέποτε ἐγνώρισε νὰ παρατηρῆ τὴν εἰκαστικὴν τέχνην ἀπὸ τῆς πλευρᾶς τοῦ καλλιτέχνου», ὅπως πάλιν λέγει ὁ WILAMOWITZ (I 633).

Καὶ ὅμως ἡ μεγάλῃ καὶ μοναδικῇ διὰ τὸν παγκόσμιον πολιτισμὸν περίοδος ἐκείνη ἀνέδειξε μεγίστους καλλιτέχνους, ἀλλὰ καὶ ἀνταξίους θεατὰς, ἱκανοὺς νὰ θαυμάζουν τὰ ἔργα ἐκείνων, ἐπομένως ἀντιστοίχως ὀπλισμένους ἀπὸ τῆς πλευρᾶς τοῦ θεατοῦ.

Ὁ Ἕλληνας ὑπῆρξεν ὁ φιλόσοφος μεταξὺ τῶν λαῶν, ἀλλὰ καὶ ὁ καλλιτέχνης. Ἡ λέξις «θεωρία» τῆς Ἑλληνικῆς φιλοσοφίας εἶναι ἀρχῆθεν συγγενὴς πρὸς τὴν καλλιτεχνικὴν μορφήν καὶ τὴν ποίησιν τῶν Ἑλλήνων, διότι παρὰ τὸ νοητικὸν στοιχεῖον περιλαμβάνει καὶ τὸ στοιχεῖον τοῦ θεᾶσθαι, τὸ ὁποῖον ἀντιλαμβάνεται πάντοτε τὸ θέμα ὡς τι σύνολον, ὡς ἰδέαν δηλ. ὡς θεατὴν μορφήν. Τοῦτ' αὐτὸ δὲ εἶναι καὶ ἡ Πλατωνικὴ ἰδέα. Ἦδη δὲ ὁ Κικέρων, ἀντλῶν ἐξ Ἑλληνιστικῶν πηγῶν προφανῶς, συνάπτει ἐν τῷ πρὸς

Βροῦτον Orator 7—10 τὴν Πλατωνικὴν ιδέαν πρὸς τὴν κυριαρχοῦσαν ἐν τῇ Ἑλληνικῇ τέχνῃ μορφοπλαστικὴν τάσιν. Τὸ αὐτὸ δὲ ἰσχύει καὶ διὰ τὰς ρητορικὰς τέχνας καὶ διὰ πᾶσαν πνευματικὴν ἐκδήλωσιν τῶν Ἑλλήνων, καὶ δι' αὐτοὺς ἀκόμη τοὺς φυσικοὺς φιλοσόφους, οἱ ὅποιοι ἀπὸ τοιοῦτου τινὸς «ὀράματος» τοῦ συνόλου ἀφωρμῶντο πρὸς ἐρμηνείαν τῶν ἐπὶ μέρους. Ἡ ὀξύτης τοῦ ὀφθαλμοῦ πρὸς σύλληψιν τῶν ἁρμονικῶν μορφῶν παρακολουθεῖ τὴν ὀξύνοιαν καὶ βοηθεῖ αὐτὴν πρὸς διατύπωσιν καὶ τῶν πνευματικῶν μορφῶν (W. JÄGER, *Paideia* I 11).

Εἶπομεν ἤδη ὅτι ὁ Πλάτων δὲν ἐπραγματεύθη περὶ τῆς ιδέας τοῦ καλοῦ συστηματικῶς καὶ διεξοδικῶς, ἀλλ' ὅτι τὰς περὶ τῆς ὠραιότητος φιλοσοφικὰς του γνώμας ἐγκατέσπειρεν εἰς διαφόρους διαλόγους.

Ἐν τῷ **Φιλήβῳ** 51 c ἀπομακρυνόμενος τῆς Σωκρατικῆς διδασκαλίας τοῦ ἐν σχέσει πρὸς ἄλλα πράγματα ὠραίου, τοῦ **πρὸς τι καλοῦ**, καθορίζει τὴν ἀπόλυτον ὠραιότητα, τὸ **καλὸν καθ'** αὐτό: δηλ. τὴν **ιδέαν** τοῦ καλοῦ, τὸ νοητὸν πρότυπον τῆς ὠραιότητος, τὴν ἰδανικὴν μορφήν.

Σχημάτων τε γὰρ κάλλος οὐχ ὅπερ ἄν ὑπολάβοιεν οἱ πολλοὶ πειρῶμαι νῦν λέγειν, ἢ ζώων ἢ τινῶν ζωγραφημάτων, ἀλλ' εὐθύ τι λέγω, φησὶν ὁ λόγος, καὶ περιφερὲς καὶ ἀπὸ τούτων δὴ τά τε τοῖς τέρνοις γιγνόμενα ἐπίπεδά τε καὶ στερεὰ καὶ τὰ τοῖς κανόσι καὶ γωνίαις εἶ μου μανθάνεις. Ταῦτα γὰρ οὐκ εἶναι πρὸς τι καλὰ λέγω, καθάπερ ἄλλα, ἀλλ' αἰεὶ καλὰ καθ' αὐτὰ πεφυκέναι καὶ τίνας ἡδονὰς οἰκείας ἔχειν, οὐδὲν ταῖς τῶν κινήσεων προσφερεῖς· καὶ χρώματα δὴ τοῦτον τὸν τύπον ἔχοντα.

Καὶ κατωτέρω 51 d: **Λέγω δὴ ἡχὰς τῶν φθόγγων τὰς λείας καὶ λαμπράς, τὰς ἐν τι καθαρὸν ἰεῖσας μέλος, οὐ πρὸς ἕτερον καλὰς ἀλλ' αὐτὰς καθ' αὐτὰς εἶναι καὶ τούτων συμφύτους ἡδονὰς ἐπομένους.** Ἐπειτα δὲ 51 e: **Τὸ δὲ περὶ τὰς ὁσμὰς ἦττον μὲν τούτων θεῖον γένος ἡδονῶν.**

Ἐκ τῶν χωρίων τούτων τοῦ Φιλήβου δὲν δύναται νὰ συναχθῇ ὅτι ὁ Πλάτων ἀρκεῖται εἰς τὴν καθ' αὐτὴν ὠραιότητα τῶν ἀπλῶν σχημάτων ἢ χρωμάτων ἢ τόνων ἢ ὁσμῶν, διότι δὲν ἀποκλείεται νὰ θεωρῇ ταῦτα ὡς τὰ στοιχεῖα, τὰ ὅποια συντίθενται διὰ τῶν τέρνων καὶ τῶν κανόνων καὶ τῶν γωνιῶν εἰς πολυμερέστερα καλλιτεχνικὰ δημιουργήματα. Ὅπως δὲ ὁ καθαρὸς ὀφθαλμὸς θεᾶται ταῦτα μετὰ τῆς οἰκείας ἡδονῆς, οὕτω ὀφείλει νὰ παρατηρῇ καὶ τὰ συνθετώτερα ἀναζητῶν τὸ καθ' αὐτὸ καλὸν ἐν αὐτοῖς, ὅπως καὶ εἰς τὰ ἀπλᾶ τὴν καθαρὰν αἰσθητικὴν ἀπόλαυσιν.

Τὴν συνοδεύουσαν τὸ καθ' αὐτὸ ὠραῖον εὐχαρίστησιν δὲν θεωρεῖ ὁ Πλάτων ὡς ἀποτελοῦσαν αὐτὴν τὴν οὐσίαν τοῦ ὠραίου. « Πῶς οὐκ ἄλογόν ἐστι μὴδὲν ἀγαθὸν εἶναι μὴδὲ καλὸν μήτε ἐν σώματι μήτ' ἐν πολλοῖς ἄλλοις πλὴν ἐν ψυχῇ, καὶ ἐνταῦθα ἡδονὴν μόνον, ἀνδρείαν δὲ κλπ. » λέγει ἄλλαχού τοῦ Φιλήβου 55 b.

Περαιτέρω, Φίληβ. 63 e, ἀποχωρίζει τὰς ἄλλας ἡδονὰς τὰς εἰς τὸν βίον ἀναγκαίας, τὰς ὁποίας ὀνομάζει « καθάπερ θεοῦ ὀπαδοὺς » τὰς μεθ' ὑγιείας καὶ τοῦ σωφρονεῖν καὶ δὴ καὶ συμπάσης ἀρετῆς ὀπόσαι καθάπερ θεοῦ ὀπαδοὶ γιγνόμεναι αὐτῇ συνακολουθοῦσι πάντῃ.

Καὶ ἐν τοῖς Νόμοις II, 655 c.d ὁ Πλάτων ὁμοίως ἐκφράζεται περὶ τῆς μουσικῆς « καίτοι λέγουσίν γε οἱ πλεῖστοι μουσικῆς ὀρθότητα εἶναι τὴν ἡδονὴν ταῖς ψυχαῖς πορίζουσαν δύναμιν· ἀλλὰ τοῦτο μὲν οὔτε ἀνεκτὸν οὔτε ὄσιον τὸ παράπαν φθέγγεσθαι . . . ».

Κατὰ ταῦτα καὶ ἐν τῇ ὠραιότητι δὲν εἶναι ἡ ἡδονὴ ἢ ἀποτελοῦσα τὸ ὠραῖον, ἀλλ' ἡ ἰσότης τοῦ ποσοῦ καὶ τοῦ ποιοῦ, ὅπως ἐκφράζεται ὁ φιλόσοφος εἰς τοὺς Νόμους II 667 ὀμιλῶν περὶ εἰκαστικῶν τεχνῶν: Τὴν δέ γε ὀρθότητά που τῶν τοιούτων (δηλ. τῶν εἰκαστ. τεχνῶν) ἡ ἰσότης ἄν, ὡς ἐπὶ τὸ πᾶν εἰπεῖν (διὰ τὰ νὰ εἶπω γενικώτατα), ἐξεργάζοιτο τοῦ τε τοσοῦτου καὶ τοῦ τοιούτου πρότερον, ἀλλ' οὐχ ἡδονή.

Καὶ κατωτέρω 667 e-668 a τονίζει ὅτι δὲν προσήκει πᾶσα μίμησις ἥτοι πᾶν ἔργον καλλιτεχνικόν νὰ κρίνηται ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἡδονῆς ἢ δόξης μὴ ἀληθοῦς (αὐθαιρέτου γνώμης), ὁμοίως δὲ καὶ πᾶσα ἰσότης, « οὐ γὰρ εἴ τῳ δοκεῖ ἢ μὴ τις χαίρει τῳ, τό γε ἴσον ἴσον οὐδὲ τὸ σύμμετρον ἄν εἴη σύμμετρον ὅλως, ἀλλὰ τῷ ἀληθεῖ πάντων μάλιστα, ἤκιστα δὲ ὀτῳοῦν ἄλλῳ ». — 668 b: « μιμήσεως γὰρ ἦν ὡς φαμεν, ὀρθότης, εἰ τὸ μιμηθὲν ὅσον τε καὶ οἶον ἦν ἀποτελοῖτο », ἡ ὀρθότης τῆς μιμήσεως εἶναι ἡ πλήρης ἀνταπόκρισις πρὸς τὴν πραγματικότητα. Ἄλλ' ὀμιλῶν ὁ Πλάτων περὶ ἰσότητος καὶ συμμετρίας καὶ ἀριθμητικῆς καὶ μετρητικῆς καὶ στατικῆς ἐν τῷ Φιλήβῳ 55 e καὶ συμπεραίνειν ὅτι ἐὰν χωρὶς τις ταῦτα ἀπὸ τῶν τεχνῶν « φαῦλον τὸ καταλειπόμενον ἐκάστης ἄν γίγνοιτο », πολὺ ἀπέχει, ὅπως θεωρήσῃ τὸ ὠραῖον ὡς ὑποκείμενον ἐπιστήμης ἢ γνώσεως, καθ' ὃν τρόπον δὲν ἐθεώρησε τοῦτο οὐδὲ ὡς ἡδονήν. Μετὰ λεπτολόγον δὲ ἐξέτασιν καὶ ταξινομήσιν τῶν τεχνῶν κατὰ τὸν βαθμὸν τῆς χρησιμοποίησεως τῆς ἀριθμητικῆς, τῆς μετρητικῆς καὶ τῆς στατικῆς καὶ σχετίζων ταῦτα πρὸς τὴν ἔννοιαν τῆς καθαρᾶς γνώσεως, εὐρίσκει ὅτι τὸ ὠραῖον εἶναι ἀτελές τι εἶδος γνώσεως. Καὶ ὅμως ἐν

τῇ ταξινομήσει τῶν ἀγαθῶν ἐν τῷ Φιλήβῳ (66 b κέ.) τὸ καλὸν τάσσεται εἰς τὴν δευτέραν θέσιν προτασσόμενον καὶ τοῦ νοῦ καὶ τῆς φρονήσεως καὶ τῶν ἐπιστημῶν καὶ τῶν τεχνῶν: **Δεύτερον μὴν περὶ τὸ σύμμετρον καὶ καλὸν καὶ τὸ τέλος καὶ ἱκανὸν καὶ πάνθ' ὅποσα τῆς γενεᾶς αὐτῆς ἐστίν.** Εὐρίσκεται δὲ τὸ καλὸν μεταξὺ τῶν ἀγαθῶν, διότι ὅπως ἐκεῖ λέγεται (64e): **Νῦν δὴ καταπέφευγεν ἡμῖν ἡ τοῦ ἀγαθοῦ δύναμις εἰς τὴν τοῦ καλοῦ φύσιν. μετριότης γὰρ καὶ συμμετρία κάλλος δῆπου καὶ ἀρετὴ πανταχοῦ συμβαίνει γίνεσθαι.** Τὸ μέτρον καὶ ἡ συμμετρία εἶναι ὁ κοινὸς χαρακτήρ, ἡ γέφυρα, διὰ τῆς ὁποίας τὸ ἀγαθὸν εἰσέρχεται εἰς τὸ καλὸν καὶ τἀνάπαλιν, διότι τὸ ἠθικὸν μέτρον καὶ ἡ ἠθικὴ συμμετρία ἀποτελοῦσι τὴν ἀρετὴν, τὸ δὲ μαθηματικὸν μέτρον καὶ ἡ μαθηματικὴ συμμετρία συγκροτοῦσι τὸ κάλλος. Ταῦτα δὲ γίνονται διὰ τῆς ὀρθῆς συγκράσεως τούτων ἤτοι διὰ τῆς προσμίξεως τῆς ἀληθείας: **«Ὀυκοῦν εἰ μὴ μιᾶς δυνάμεθα ιδεᾶς τὸ ἀγαθὸν θηρεῦσαι, σὺν τρισὶ λαβόντες, κάλλει καὶ συμμετρίᾳ καὶ ἀληθείᾳ, λέγωμεν ὡς τοῦτο οἶον ἐν ὀρθότατ' ἄν αἰτιασαίμεθ' ἄν τῶν ἐν τῇ συμμείξει, καὶ διὰ τοῦτο ὡς ἀγαθὸν ὄν τοιαύτην αὐτὴν γεγονέναι»** (65 a). (Λοιπὸν, ἐὰν δὲν δυνάμεθα νὰ συλλάβωμεν τὸ ἀγαθὸν διὰ μιᾶς ιδέας, λαμβάνοντες αὐτὴν τὴν ιδέαν διὰ τῶν τριῶν ὁμοῦ δηλ. διὰ τοῦ κάλλους, τῆς συμμετρίας καὶ τῆς ἀληθείας, θὰ ἰσχυρισθῶμεν ὅτι τὸ ἀγαθὸν τοῦτο ὡς μία ἐνόητος εἶναι τὸ αἴτιον τοῦ ἀποτελέσματος τῆς μίξεως καὶ ὅτι ἡ μίξις αὕτη, ἐπειδὴ εἶναι τὸ ἀγαθὸν ἐν αὐτῇ, ἐγένετο τοιαύτη). Εἶπε δὲ ὀλίγω πρότερον ὁ Πλάτων (64 b): **ᾧ μὴ μείξομεν ἀλήθειαν, οὐκ ἄν ποτε τοῦτο (τὸ ἀγαθὸν) ἀληθῶς γίνοιτο οὐδ' ἄν γενόμενον εἶη.** Ἄνευ τῆς συμμετοχῆς τῆς ἀληθείας δὲν δύναται νὰ δημιουργηθῇ τὸ ἀγαθὸν μηδὲ δημιουργηθὲν νὰ ὑπάρξῃ. Οἶονεὶ δὲ ἐπιστέφων τοὺς συλλογισμοὺς τούτους ὁ Πλάτων ἐπάγεται διὰ στόματος τοῦ Σωκράτους **«ἐμοὶ μὲν γὰρ καθαπερεὶ κόσμος τις ἀσώματος ἄρξων καλῶς ἐμψύχου σώματος ὁ νῦν λόγος ἀπειργάσθαι φαίνεται».**

Ἐν τῷ διαλόγῳ **Γοργία** ὁ Πλάτων, ὁμιλῶν παρεμπιπτόντως περὶ τοῦ καλοῦ, φαίνεται μᾶλλον πλησιάζων πρὸς τὴν Σωκρατικὴν περὶ τούτου ἀντίληψιν δηλ. τὴν τοῦ «πρὸς τι καλοῦ», χωρὶς τοῦτο νὰ ἀναφέρηται ρητῶς, διότι ἀντ' αὐτοῦ μεταχειρίζεται τοὺς προσδιορισμοὺς τοῦ καλοῦ κατὰ τὴν χρησιμότητα ἢ κατὰ τὴν εὐχαρίστησιν (ἡδονὴν) ἢ καὶ δι' ἀμφότερα.

Γοργίας 474 d - e: Τὰ καλὰ πάντα οἶον καὶ σώματα καὶ χρώματα καὶ σχήματα καὶ φωνάς καὶ ἐπιτηδεύματα εἰς οὐδὲν ἀποβλέπων καλεῖς ἐκάστοτε καλὰ; οἶον πρῶτον τὰ σώματα τὰ καλὰ οὐχὶ ἦτοι κατὰ τὴν χρεῖαν λέγεις καλὰ εἶναι, πρὸς ὃ ἄν ἕκαστον χρήσιμον ἦ, πρὸς τοῦτο, ἢ κατὰ ἡδονὴν τινα, ἐὰν ἐν τῷ θεωρεῖσθαι χαίρειν ποιῆ τοὺς θεωροῦντας;

Οὐκοῦν καὶ τᾶλλα πάντα οὕτω καὶ σχήματα καὶ χρώματα ἢ διὰ ἡδονὴν τινα ἢ διὰ ὠφέλειαν ἢ δι' ἀμφοτέρα καλὰ προσαγορεύεις; Ἔγωγε.

Οὐκοῦν καὶ τὸ τῶν μαθημάτων κάλλος ὡσαύτως; « Πάνυ γε » ἀπαντᾷ ὁ Πῶλος καὶ προσθέτει· « καὶ καλῶς γε νῦν ὀρίζει, ὦ Σώκρατες, ἡδονῇ τε καὶ ἀγαθῷ ὀριζόμενος τὸ καλόν ». — — — Ὅταν ἄρα δυοῖν καλοῖν θᾶτερον κάλλιον ἦ, ἢ τῷ ἑτέρῳ τούτοις ἢ ἀμφοτέροις ὑπερβάλλον κάλλιον ἐστίν, ἦτοι ἡδονῇ ἢ ὠφελείᾳ ἢ ἀμφοτέροις.

Εἶναι προφανές ὅτι ἐν τῷ Γοργία ὁ Πλάτων δὲν μεταχειρίζεται τὰς ἐκφράσεις οὔτε πρὸς τι καλὸν οὔτε καθ' αὐτὸ καλόν, ὅπως ἐν τῷ Φιλήβῳ. Εἶναι δὲ πρὸς τούτοις πιθανώτατον, κατὰ τὰς ἐρεῦνας περὶ τῆς χρονολογίας τῶν διαλόγων τοῦ Πλάτωνος, ὅτι ὁ μὲν Γοργίας ἀνήκει εἰς τὴν ὁμάδα τῆς μεταβατικῆς περιόδου, ὅτε ὁ φιλόσοφος εὐρίσκεται ἀκόμη ὑπὸ Σωκρατικῆν ἐπίδρασιν, ἐνῶ ὁ Φίληβος ἀνήκει εἰς τὴν ὄριμον ἡλικίαν τοῦ φιλοσόφου, ὅτε οὗτος εἶχεν ἀποτελέσει τὸ φιλοσόφημα αὐτοῦ. Εἰς τοῦτο δὲ ἀποδίδεται ἡ ἀντίθεσις αὕτη. Κατ' ἄλλους ὅμως τὸ πρὸς τι καλὸν περιλαμβάνεται ἐν τῇ φρ. πρὸς τοῦτο καλὰ πρὸς ὃ ἄν ἕκαστον χρήσιμον ἦ (474 d) προκειμένου περὶ χρησίμων καλῶν μόνον, διότι προκειμένου περὶ τῶν προκαλούντων ἡδονὴν καλῶν ὁ ἀκριβέστερος οὗτος διορισμὸς εἶναι ἀπρόσφορος, ἐφ' ὅσον τὸ εἶδος τοῦτο τοῦ καλοῦ γενικῶς « ἐν τῷ θεωρεῖσθαι χαίρειν ποιεῖ τοὺς θεωροῦντας », ἢ δὲ ἡδονὴ δὲν εἶναι μέσον πρὸς τὸν σκοπὸν, ἀλλ' ἄμεσον ἐπακολούθημα τοῦ ὠραίου (J. WALTER 182 ἔ.).

Τοῦτο δὲ καλύπτει τὸν ἐν τῷ Φιλήβῳ ὀρισμὸν τοῦ καθ' αὐτὸ ὠραίου μετὰ μόνης τῆς διαφορᾶς ὅτι ἐν τῷ Γοργία εἶναι μᾶλλον συγκεκριμένη ἢ διατύπωσις καὶ ρητῶς λέγεται ὅτι ἡ ἀντίληψις τοῦ ὠραίου τελεῖται διὰ τῆς νοητικῆς λειτουργίας τοῦ θεωρεῖν, τοῦ παρατηρεῖν. Ἄλλ' ὅταν εἶναι ἀναγκαῖα ἢ παρατήρησις διὰ νὰ προκληθῇ ἡ εὐχαρίστησις, τοῦτο σημαίνει ὅτι ὑπάρχει τι ἀντικειμενικῶς καὶ ἀπολύτως ὠραῖον, τὸ ὁποῖον ὑπόκειται

εις θεάν και δὲν καθίσταται ώραϊον διὰ μόνην τὴν εὐχαρίστησιν. Τοῦτο εἶναι τὸ ἐν τῷ Φιλήβῳ σαφέστερον διατυπωθὲν «καθ' αὐτὸ καλόν».

Εἰς τὴν αὐτὴν μεταβατικὴν λεγομένην περίοδον τῶν κατὰ ρητόρων καὶ σοφιστῶν διαλόγων τοῦ Πλάτωνος ἀνήκει καὶ ὁ διάλογος **Ἰππίας μείζων**, ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸν Ἡλεῖον σοφιστὴν Ἰππίαν, τὸν ἐπικληθέντα ὑπὸ τοῦ Osann (Rhein. Mus. 1843, 495) πρῶτον ἀρχαιολόγον ὑπὸ τὴν ἀρχαίαν ἔννοιαν τῆς λέξεως δηλ. ἐν τῇ σημασίᾳ τῆς ἀσχολίας περὶ τὴν μυθολογουμένην ἱστορίαν καὶ τὰς κτίσεις τῶν πόλεων καὶ τῶν παρομοίων θεμάτων, περὶ τῶν ὁποίων συλλήβδην ὁ Πλάτων πρῶτος μεταχειρίζεται τὴν λ. **ἀρχαιολογίαν**.

Ἐν τῷ διαλόγῳ τούτῳ 286 d κέ, συζητεῖ διὰ μακρῶν μετὰ τοῦ Ἰππίου ὁ Σωκράτης περὶ τῆς οὐσίας τοῦ καλοῦ (**Καὶ με δίδαξον ἱκανῶς αὐτὸ τὸ καλὸν ὅ τι ἐστί** (286e) λέγει ὁ Σωκράτης πρὸς τὸν σοφιστὴν καὶ περαιτέρω 287 c : **Ἄρα οὖν οὐ καὶ τὰ καλὰ πάντα τῷ καλῷ ἐστί καλὰ**; Δηλ. πάντα τὰ ώραῖα εἶναι ώραῖα, διότι ἐνυπάρχει ἐν αὐτοῖς ἡ ἰδέα τοῦ ώραίου. Μετὰ μακρὰς δὲ λεπτολόγους ζητήσεις διὰ πλειόνων παραδειγμάτων, μετὰ τῶν ὁποίων ὑπαινίσσεται καὶ τὸ ἄγαλμα τῆς Ἀθηνᾶς Παρθένου τοῦ Φειδίου, καταλήγει 296 d εἰς τὴν ἀπόφασιν : **ἄλλ' ἄρα τοῦτ' ἦν ἐκεῖνο, ὃ Ἰππία, ὃ ἐβούλετο ἡμῶν ἢ ψυχῇ εἰπεῖν, ὅτι τὸ χρήσιμόν τε καὶ τὸ δυνατὸν ἐπὶ τὸ ἀγαθόν τι ποιῆσαι, τοῦτ' ἐστί τὸ καλόν** καὶ κατωτέρω : **Τὸ ὠφέλιμον ἄρα ἔοικεν ἡμῖν εἶναι τὸ καλόν**. Καί : **Ἄλλὰ μὴν τό γε ὠφέλιμον τὸ ποιοῦν τάγαθόν ἐστιν**. Τοῦ ἀγαθοῦ ἄρ' αἰτίον ἐστί τὸ καλόν. Καὶ 297 b : **Εἰ ἄρα τὸ καλόν ἐστί αἰτίον τοῦ ἀγαθοῦ, γίγνοιτ' ἄν ὑπὸ τοῦ καλοῦ τὸ ἀγαθόν**. Ἐνῶ δὲ εὐθὺς ἀμέσως παρατηρεῖ ὅτι «**καὶ κινδυνεύει ἐξ ὧν εὐρίσκομεν ἐν πατρός τινος ἰδέα εἶναι τὸ καλόν τοῦ ἀγαθοῦ**», οὕτω δὲ θὰ εἶχομεν πάλιν τὴν γέφυραν τοῦ καλοῦ πρὸς τὸ ἀγαθόν, ὅπως καὶ ἐν τῷ Φιλήβῳ, ἀπομακρύνεται τὸ συμπέρασμα δι' ἄλλων παρεμβολῶν καὶ τέλος (ἐν 298 a) ὁ Σωκράτης ἀποφαίνεται ὅτι **τὸ καλόν ἐστί τὸ δι' ἀκοῆς καὶ ὄψεως ἡδύ**, ἵνα εἰσέλθῃ καὶ πάλιν εἰς μακρὰν διαλογικὴν συζήτησιν πρὸς τὸν Ἰππίαν, ἐκ τῆς ὁποίας ἐξάγεται ἡ ἀμφιβολία τοῦ φιλοσόφου περὶ τῆς ὀρθότητος τοῦ ἰδίου αὐτοῦ ὀρισμοῦ, παρέχεται δὲ ἡ εὐκαιρία εἰρωνικοῦ χαρακτηρισμοῦ τοῦ ἀλαζόνος σοφιστοῦ, ὅστις ἐπιτίθεται κατὰ τοῦ Σωκράτους καὶ συνιστᾷ εἰς αὐτὸν νὰ πράττῃ ὡς ἐκεῖνος : **τούτων οὖν χρὴ ἀντέχεσθαι, χαίρειν ἐάσαντα τὰς μικρολογίας ταύτας, ἵνα μὴ**

δοκῆ λίαν ἀνόητος εἶναι λήρους τε καὶ φλυαρίας, ὡσπερ νῦν, μεταχειριζόμενος (304b).

Σημειωτέον ὅτι ὁ **Εὐθύφρων** 6^d καὶ ὁ **Μένων** 72^c περιέχουν τοιαύτας λεπτομερεῖς ἀναζητήσεις τῶν στοιχείων τοῦ ἀληθοῦς ὀρισμοῦ, τοῦτο μὲν τοῦ ὀσίου, τοῦτο δὲ τῆς ἀρετῆς. Ἀνήκουσι δὲ ὁ μὲν Εὐθύφρων εἰς τὴν πρώτην περίοδον, τὴν Σωκρατικὴν, ὁ δὲ Μένων εἰς τὴν δευτέραν, τὴν λεγομένην μεταβατικὴν.

Εἰς τὴν τρίτην περίοδον τῶν διαλόγων, τὴν περίοδον δηλ. τῆς φιλοσοφικῆς ὀριμότητος τοῦ Πλάτωνος, ἀνήκει καὶ τὸ **Συμπόσιον** καὶ ὁ **Φαῖδρος**.

Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ὁ φιλόσοφος καταλήγει εἰς τὴν ὀριστικὴν διατύπωσιν τῆς περὶ τῶν ἰδεῶν θεωρίας αὐτοῦ, ἀφοῦ κατὰ τὰς προηγουμένης περιόδους ἠσχολήθη περὶ τὴν ζήτησιν καὶ προπαρασκευῆν τῆς νέας θεωρίας περὶ τῆς ζωῆς καὶ τοῦ κόσμου. Ἡ ἐβδόμη ἐπιστολὴ του ἐξαγγέλλει μετὰ ποιητικῆς ἐξάρσεως τὴν εἰς αὐτὸν ἀποκάλυψιν τοῦ κόσμου τῶν ἰδεῶν, τῶν ὁποίων ἀπήχησις εἶναι ὁ αἰσθητὸς κόσμος, ὁ κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν ἐκείνων ὀφείλων νὰ ὑπάρχη. «οὐκουν ἐμόν γε περὶ αὐτῶν ἔστιν σύγγραμμα οὐδὲ μήποτε γένηται· ῥητὸν γὰρ οὐδαμῶς ἔστιν ὡς ἄλλα μαθήματα, ἀλλ' ἐκ πολλῆς συνουσίας γιγνομένης περὶ τὸ πρᾶγμα αὐτὸ καὶ τοῦ συζῆν ἐξαίφνης, οἷον ἀπὸ πυρὸς πηδῆσαντος ἐξαφθὲν φῶς, ἐν τῇ ψυχῇ γενόμενον αὐτὸ ἔαυτὸ ἦδη τρέφει» (Ἐπιστολ. Ζ', 341 c.-d.).

Τὸ εἰς τὴν περίοδον ταύτην τῆς φιλοσοφικῆς ἀποκαλύψεως ἀνήκον **Συμπόσιον**, τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ ὕμνον πρὸς τὸν φιλοσοφικὸν ἔρωτα εὐγενεστάτης μορφῆς, ἦτο φυσικὸν ἐν τῇ διαλεκτικῇ του ἀναπτύξει νὰ φθάσῃ καὶ εἰς λόγον περὶ τοῦ ὠραίου, τὸ ὁποῖον εἶχεν ἄλλοτε εἶπει πρὸς τὸν Σωκράτη ἢ Διοτίμα, ἢ ἐκ Μαντινείας μάντις. (201 d e-211) ἐν γενικῇ περὶ τοῦ ἔρωτος συνδιαλέξει.

Ἴδου δὲ εἰς ποῖον συμπέρασμα περὶ τοῦ ὠραίου καταλήγει ὁ φιλόσοφος (210 e-211 a) διὰ στόματος τῆς Διοτίμας: «ὅς γὰρ ἂν μέχρι ἐνταῦθα πρὸς τὰ ἐρωτικὰ παιδαγωγηθῆ, θεώμενος ἐφεξῆς τε καὶ ὀρθῶς τὰ καλά, πρὸς τὸ τέλος ἦδη ἰὼν τῶν ἐρωτικῶν ἐξαίφνης κατόψεται τι θαυμαστὸν τὴν φύσιν καλόν, τοῦτο ἐκεῖνο, ᾧ Σώκρατες, οὐ δὴ ἔνεκεν καὶ οἱ ἔμπροσθεν πάντες πόνοι ἦσαν, πρῶτον μὲν αἰεὶ ὄν καὶ οὔτε γιγνόμενον οὔτε ἀπολλύμενον, οὔτε ἀξανάμενον; οὔτε φθι-

νον, ἔπειτα οὐ τῇ μὲν καλόν, τῇ δ' αἰσχρόν, οὐδὲ τοτὲ μὲν, τοτὲ δὲ οὐ, οὐδὲ πρὸς μὲν τὸ καλόν, πρὸς δὲ τὸ αἰσχρόν, οὐδ' ἔνθα μὲν καλόν, ἔνθα δὲ αἰσχρόν, ὡς τισὶ μὲν ὄν καλόν, τισὶ δὲ αἰσχρόν· οὐδ' αὖ φαντασθήσεται αὐτῷ τὸ καλόν οἶον πρόσωπόν τι οὐδὲ χεῖρες οὐδὲ ἄλλο οὐδὲν ὦν σῶμα μετέχει, οὐδέ τις λόγος οὐδέ τις ἐπιστήμη οὐδέ που ὄν ἐν ἐτέρῳ τινί, οἶον ἐν ζῳῷ ἢ ἐν γῇ ἢ ἐν οὐρανῷ ἢ ἐν τῷ ἄλλῳ, ἀλλ' αὐτὸ καθ' αὐτὸ μεθ' αὐτοῦ μονοειδὲς αἰεὶ ὄν, τὰ δὲ ἄλλα πάντα κατὰ ἐκείνου μετέχοντα τρόπον τινὰ τοιοῦτον, οἶον γιγνομένων τε τῶν ἄλλων καὶ ἀπολλυμένων μηδὲν ἐκεῖνο μήτε τι πλέον μήτε ἔλαττον γίγνεσθαι μηδὲ πάσχειν μηδέν».

Ἡ περικοπὴ αὕτη περιέχει τὸν πλήρη ὀρισμὸν τῆς ὠραιότητος ὡς ἰδέας, ὡς αἰώνιου προτύπου, ἀφθάρτου καὶ μὴ ἐξηρημένου ἀπὸ οἰασοδήποτε περιπτώσεως μερικῆς, μὴ ὑποκειμένου εἰς οἰανδήποτε ἀλλοίωσιν ἐξ ἀνθρωπίνης κρίσεως, ἀλλὰ πάντοτε ὑπάρχοντος «αὐτοῦ καθ' αὐτὸ μεθ' αὐτοῦ», μονοειδοῦς δηλ. ἀδιαιρέτου καὶ ἐνιαίου τὴν μορφήν, καθιστῶντος τὰ πράγματα ὠραῖα διὰ τῆς μεταδόσεως τῆς οὐσίας του ἦτοι τοῦ ἰδανικοῦ ὑποδείγματος, πρὸς τὸ ὁποῖον ὀφείλει νὰ τείνη πᾶσα ὀρατὴ ὠραιότης, ἵνα εἶναι ἀποδεκτὴ ὡς τοιαύτη.

Κατὰ τὸ σημεῖον τοῦτο τοῦ βίου, προσθέτει περαιτέρω ἡ Διοτίμα, ὑπὲρ πᾶν ἄλλο, ἀξίζει, ἀγαπητὲ Σωκράτη, νὰ ζῆ ὁ ἄνθρωπος θεώμενος τὸ ἀπόλυτον κάλλος. Καὶ τί θαυμάσιον πρᾶγμα θὰ ἦτο, ἐὰν ἦτο δυνατόν νὰ ἴδῃ κανεὶς τὸ καλόν τὸ ἀπόλυτον «εἰλικρινές, καθαρόν, ἄμεικτον, ἀλλὰ μὴ ἀνάπλεων σαρκῶν τε ἀνθρωπίνων καὶ χρωμάτων καὶ ἄλλης πολλῆς φλυαρίας θνητῆς, ἀλλ' αὐτὸ τὸ θεῖον καλὸν δύναιτο μονοειδὲς κατιδεῖν;». Καὶ δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἀποβῆ φαῦλος ὁ βίος ἀνθρώπου, ὁ ὁποῖος βλέπει πρὸς τὰ ἐκεῖ καὶ θεᾶται διὰ τοῦ προσφόρου ὄργανου (δηλ. τοῦ νοῦ) ἐκεῖνο καὶ συνδιατρίβει μετ' αὐτοῦ. Φύτω δὲ ἀντικρῦζων τὴν ἀπόλυτον ὠραιότητα δὲν θὰ γεννᾷ φαντάσματα ἀρετῆς, ἀλλὰ τὴν ἀληθῆ ἀρετὴν, ἀφοῦ ἔρχεται εἰς ἐπαφὴν πρὸς τὴν ἀλήθειαν καὶ τοιοῦτοτρόπως γεννήσας ἀληθῆ ἀρετὴν, καὶ θρέψας αὐτὴν θὰ εἶναι δυνατόν νὰ γίνῃ ἀγαπητὸς εἰς τοὺς θεοὺς καὶ «εἵπερ τῷ ἄλλῳ ἀνθρώπων» ἀθάνατος καὶ ἐκεῖνος.

Οὕτως ὁ δαιμόνιος Πλάτων διὰ τῶν ὀφθαλμῶν τῆς ψυχῆς του ἀνέρχεται εἰς τὴν ἰδέαν τῆς ἀπολύτου ὠραιότητος, θεωρεῖ ταύτην μητέρα τῆς ἀρετῆς, τοῦ ἀγαθοῦ, καὶ προβάλλει ἐμμέσως τὴν εἰκόνα τῆς καλοκαγαθίας, μετὰ ποιητικοῦ δὲ οἴστρου καὶ φιλοσοφικοῦ λυρισμοῦ μεταρσιοῦται μέχρις αὐτῆς τῆς ἀθανασίας.

Εἰς τὸν **Φαῖδρον**, διάλογον τῆς αὐτῆς περιόδου, ἀφιερωμένον καὶ τοῦτον εἰς τὸν κατὰ Πλάτωνα ἔρωτα, ὁ φιλόσοφος, ἀφοῦ χαρακτηρίσῃ αὐτὸν ὡς «μανίαν» τινά, τὴν δὲ μανίαν ὡς οὐχὶ πάντοτε κακὴν, διότι «διὰ μανίας, θεία δόσει διδομένης, τὰ μέγιστα τῶν ἀγαθῶν ἡμῖν γίνονται», μετὰ μακρὰν εἶτα περὶ ψυχῆς διάληψιν, ἐν τῇ ὁποίᾳ παρουσιάζεται καὶ ἡ ὥραία εἰκὼν τοῦ ἠνιόχου καὶ τῆς ἀμάξης τῆς συρομένης ὑπὸ δύο πτερωτῶν ἵππων, ὁ Φιλόσοφος φέρει τὸν λόγον πρὸς τὴν ἰδέαν τοῦ καλοῦ.

Ἡ ψυχὴ πρὶν ἐνανθρωπισθῆ διὰγει βίον ἐλεύθερον, ἔχουσα δὲ πτερὰ «πάντα δὲ οὐρανὸν περιπολεῖ, ἄλλοτ' ἐν ἄλλοις εἶδεσι γιγνομένη. Τελέα μὲν οὔσα καὶ ἐπερωμένη μετεωροπορεῖ τε καὶ πάντα τὸν κόσμον διοικεῖ, ἡ δὲ πτερορρυήσασα φέρεται, ἕως ἄν στερεοῦ τινος ἀντιλάβηται, οὐ κατοικισθεῖσα, σῶμα γήινον λαβοῦσα, αὐτὸ αὐτὸ δοκοῦν κινεῖν διὰ τὴν ἐκείνης δύναμιν, ζῶον τὸ ζύμπαν ἐκλήθη, ψυχὴ καὶ σῶμα παγέν, θνητὸν τ' ἔσχεν ἐπωνυμίαν· Ἀθάνατον δὲ οὐδ' ἐξ ἐνὸς λόγου λελογισμένου, ἀλλὰ πλάττομεν οὔτε ἰδόντες οὔτε ἱκανῶς νοήσαντες θεόν, ἀθάνατόν τι ζῶον, ἔχον μὲν ψυχὴν, ἔχον δὲ σῶμα, τὸν αἰεὶ δὲ χρόνον ταῦτα συμπεφυκότα» (246 b-d).

Ἡ δύναμις τοῦ πτεροῦ ἔχει ἐκ φύσεως τὴν δύναμιν νὰ φέρῃ τὸ βαρὺ πρὸς τὰ ὕψη καὶ νὰ ὀδηγῆ αὐτό, ὅπου κατοικεῖ τὸ γένος τῶν θεῶν· διότι ἐξ ὅλων τῶν περὶ τὸ σῶμα αὐτῆ μετέχει τοῦ θεοῦ. «Τὸ δὲ θεῖον καλόν, σοφόν, ἀγαθὸν καὶ πᾶν ὅ,τι τοιοῦτον· τούτοις δὴ τρέφεταί τε καὶ αὔξεταί τε μάλιστα γὰρ τὸ τῆς ψυχῆς πτέρωμα, αἰσχυρῶ δὲ καὶ κακῶ καὶ τοῖς ἐναντίοις φθίνει τε καὶ διόλλυται» (246 e).

Εἰς τὸν ὑπεράνω τοῦ οὐρανοῦ χῶρον, ὅπου δύνανται νὰ φθάσωσι μόναι αἱ ψυχαὶ τῶν θεῶν, ὑπάρχει ὁ κόσμος τῶν ἰδεῶν· ἡ ἀχρώματος καὶ ἀσηματίστος καὶ ἀσύλληπτος (**ἀναφής**), πραγματικῶς ὑπάρχουσα οὐσία τῆς ψυχῆς εἶναι θεατὴ εἰς μόνον τὸν κυβερνήτην νοῦν (τῶν θεῶν) (247 c). Ἐκ τῶν ἀνθρωπίνων ψυχῶν, τῶν ὁποίων τὴν διάφορον τάσιν πρὸς ἀνύψωσιν γραφικώτατα περιγράφει ὁ Πλάτων, «μόνη ἡ τοῦ φιλοφόφου διάνοια πτεροῦται» καὶ μεταρσιούται φέρουσα τὴν ἀνάμνησιν ἐκείνων, τὰ ὁποῖα εἶδὲ ποτε ἡ ψυχὴ, «συμπορευθεῖσα θεῶ καὶ ὑπεριδοῦσα» (κατοπτεύσασα) ὅσα νῦν λέγομεν ὅτι πραγματικῶς ὑπάρχουν καὶ ἐξαρθεῖσα μέχρι τοῦ ἀληθῶς ὑπάρχοντος (249 c).

Ἡ τάσις αὕτη πρὸς τὸν κόσμον τῶν ἰδεῶν, ἀνάλογος πρὸς τὴν ζωηρότητα τῆς ἀναμνήσεως τῶν ἀνθρωπίνων ψυχῶν, εἶναι ὁ Ἔρως.

Ὁ Ἔρως εἶναι ἐντονώτερος ἀπέναντι τοῦ κάλλους, τὸ ὁποῖον προσπίπτει εἰς τὴν ἀντίληψιν ἡμῶν διὰ τῆς ὀξυτάτης τῶν αἰσθήσεων, τῆς ὁράσεως.

Ὁ Ἔρως τοῦ κάλλους εἶναι ἡ τετάρτη κατὰ Πλάτωνα μαρτία «ὅταν τὸ τῆδέ τις ὄρων κάλλος, τοῦ ἀληθοῦς ἀναμιμνησκόμενος, πτερῶνταί τε καὶ ἀναπτερούμενος προθυμούμενος ἀναπτέσθαι, ἀδυνατῶν δέ, ὄρνιθος δίκην βλέπων ἄνω, τῶν κάτω δὲ ἀμελῶν, αἰτίαν ἔχει ὡς μανικῶς διακείμενος, ὡς ἄρα αὕτη πασῶν τῶν ἐνθουσιάσεων ἀρίστη τε καὶ ἐξ ἀρίστων τῷ τε ἔχοντι καὶ τῷ κοινωνοῦντι αὐτῆς γίγνεται» (249 d - e).

Εἰς ὀλίγας δὲ τῶν ψυχῶν, λέγει ὁ Πλάτων «τὸ τῆς μνήμης ἱκανῶς πάρεστι». Αὗται δέ, ὅταν ἴδωσι (ἐπὶ τῆς γῆς) ὁμοίωμά τι τῶν ἐκεῖ (ἐν τῷ κόσμῳ τῶν ἰδεῶν) ἐκπλήττονται καὶ γίνονται ἐξαλλοὶ, καὶ ἀγνοοῦν τὴν αἰτίαν τοῦ πάθους αὐτῶν, διότι δὲν ἔχουν τὴν ἱκανότητα, ὅπως διαγνώσουν αὐτό. Ἡ ἰδέα τῆς ὠραιότητος εἶναι ἡ ἀμεσώτερον ἐπιδρώσα, διότι καὶ ἡ ἀνάμνησις τῆς ψυχῆς ἀπὸ τοῦ αἰωνίου κάλλους τοῦ ὑπερουρανίου εἶναι ζωηρά. «Κάλλος δὲ τότε ἦν ἰδεῖν λαμπρόν, ὅτε σὺν εὐδαίμονι χορῷ μακαρίαν ὄψιν τε καὶ θέαν, ἐπόμενοι μετὰ μὲν Διὸς ἡμεῖς, ἄλλοι δὲ μετ' ἄλλου θεῶν, εἰδόν τε καὶ ἔτελοῦντο τῶν τελετῶν ἦν θέμις λέγειν μακαριωτάτην, ἦν ὠργιάζομεν ὀλόκληροὶ μὲν αὐτοὶ ὄντες καὶ ἀπαθεῖς κακῶν ὅσα ἡμᾶς ἐν ὑστέρω χρόνῳ ὑπέμενεν, ὀλόκληρα δὲ καὶ ἀπλᾶ καὶ ἀτρεμῆ καὶ εὐδαίμονα φάσματ' αὐτοῦ μούμενοι τε καὶ ἐποπτεύοντες ἐν αὐγῇ καθαρᾷ, καθαροὶ ὄντες καὶ ἀσήμαντοι τούτου ὃ νῦν δὴ σῶμα περιφέροντες ὀνομάζομεν ὀστρέου τρόπον δεδεσμευμένοι (250 b - c)». Ἐκεῖ εἰς τὸν ὑπερουράνιον χῶρον μεταξὺ τῶν ἄλλων ἰδεῶν—μορφῶν τὸ κάλλος «ἔλαμπεν ὄν», ὅτε δὲ ἦλθομεν ἐδῶ κάτω ἀντιλαμβανόμεθα αὐτὸ «ἐναργέστατα στίλβον» διὰ τῆς ἐναργεστάτης τῶν αἰσθήσεων ἡμῶν, διότι ἡ ὄρασις εἶναι ἡ ὀξυτάτη τῶν σωματικῶν αἰσθήσεων, διὰ τῆς ὁποίας δὲν βλέπεται ἡ φρόνησις. Τὸ κάλλος ἔσχε μόνον τὴν τύχην ταύτην, νὰ εἶναι δηλ. ὀρατώτατον καὶ ἀξιογαπητότατον. Ἄλλ' ὃ μὴ μεμυημένος καὶ διεφθαρμένος δὲν φέρεται ταχέως πρὸς τὸ ἀπόλυτον ὠραῖον, ὡσάκις θεᾶται ἐδῶ κάτω τὸ φέρον τὸ ὄνομα αὐτοῦ, ὥστε δὲν αἰσθάνεται εὐλάβειαν ἀντικρύζων αὐτό, ἀλλὰ παραδιδόμενος εἰς τὴν ἡδονὴν φέρεται δίκην τετραπόδου ζώου, καὶ «ὑβρεὶ προσομιλῶν οὐ δέδοικεν οὐδ' αἰσχύνεται παρὰ φύσιν ἡδονὴν διώκων». (250 e) Ἡ τελευταία αὕτη φράσις εἶναι ἐξαιρέτως χαρακτηριστικὴ τῆς

έννοιας τοῦ Πλατωνικοῦ ἔρωτος. Ἡ ψυχὴ πτεροῦται δι' αὐτοῦ, διὰ τοῦτο δὲ κατὰ τινας στίχους Ὀμηρίδου ποιητοῦ, οἱ μὲν θνητοὶ καλοῦν τὸν Ἔρωτα πτηνόν, οἱ δὲ ἀθάνατοι **Πτέρωτα**. Ἐν τῷ πνεύματι τούτῳ ἐκτείνεται ἔπειτα ὁ Πλάτων εἰς μακρὸν λόγον περὶ τῶν ψυχικῶν καταστάσεων, τὰς ὁποίας γεννᾷ ἡ ἐρωτικὴ τάσις πρὸς τὸ ὠραῖον διὰ τῆς θεᾶς τοῦ ἐπιγείου ὠραίου (252c—256a), καὶ καταλήγει εἰς τὸ ὡσαύτως χαρακτηριστικὸν συμπέρασμα ὡς ἐξῆς: **Ἐὰν μὲν δὴ οὖν εἰς τεταγμένην τε δίαιταν καὶ φιλοσοφίαν νικήσῃ τὰ βελτίω τῆς διανοίας ἀγαθόντα, μακάριον μὲν καὶ ὁμοιοητικὸν τὸν ἐνθάδε βίον διάγουσιν, ἐγκρατεῖς αὐτῶν καὶ κόσμιοι ὄντες, δουλωσάμενοι μὲν ᾧ κακία ψυχῆς ἐνεγίγνετο, ἐλευθερώσαντες δ' ᾧ ἀρετῆ»** (256 a - b).

Τοιαύτη διαμορφοῦται ἡ κατὰ Πλάτωνα φιλία, ὡς σύγκρασις τεταγμένης διαίτης καὶ φιλοσοφίας, εἰς τὴν ὁποίαν ὀδηγοῦσιν αἱ εὐγενέστεραι ιδιότητες τῆς ψυχῆς καθιστῶσαι τοὺς φίλους ἐγκρατεῖς ἑαυτῶν καὶ κοσμίους καταπνίγοντας τὰς ταπεινὰς ἐκδηλώσεις τῆς ψυχῆς καὶ ἀπελευθεροῦντας τὴν ἐνάρετον αὐτῆς πλευράν.

Οὕτως ἡ θεὰ τῆς ὠραιότητος ἐξαίρει τὸν ψυχικὸν βίον καὶ φέρει πρὸς τὸ ἀγαθόν, διὰ τοῦ ὁποίου τελειοῦται ὁ ἄνθρωπος ὁ δυνάμενος νὰ φιλοσοφῇ. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Σωκράτης περαίνων τὸν λόγον οὐδὲν ἄλλο ζητεῖ παρὰ τοῦ Πανὸς καὶ τῶν ἄλλων ἐκεῖ, ὅπου ὑποτίθεται διεξαγόμενος ὁ διάλογος, θεῶν ἢ τὴν ὠραιότητα τῆς ψυχῆς καὶ τῆς διανοίας, τὴν ἐσωτερικὴν ὠραιότητα καὶ τελειότητα, πρὸς τὴν ὁποίαν νὰ συμβαδίζῃ ὁ ἐξωτερικὸς ἄνθρωπος καὶ αἱ πράξεις αὐτοῦ, οὕτω δὲ νὰ ἀποβλέπῃ οὐχὶ πρὸς τὸν ὑλικόν, ἀλλὰ πρὸς τὸν ἠθικὸν πλοῦτον, ἀρκούμενος εἰς ὅσῃν περιουσίαν ἀπαιτεῖ ὁ σῶφρων βίος.

ᾠ φίλε Πάν τε καὶ ἄλλοι ὅσοι τῆδε θεοί, δοίητέ μοι καλῶ γενέσθαι τάνδοθεν· ἐξωθεν δὲ ὅσα ἔχω, τοῖς ἐντὸς εἶναι μοι φίλια· πλούσιον δὲ νομίζοιμι τὸν σοφόν· τὸ δὲ χρυσοῦ πλῆθος εἶη μοι ὅσον μήτε φέρειν μήτε ἄγειν δύναιτο ἄλλος ἢ ὁ σῶφρων (279 bc.).

Αὐταὶ εἶναι αἱ περὶ τῆς ἰδέας τῆς ὠραιότητος ἀντιλήψεις τοῦ Πλάτωνος, αἱ συναγόμεναι ἐκ τῶν κυριωτάτων σχετικῶν χωρίων τῶν συγγραμμάτων αὐτοῦ.

Εἶδομεν ὅτι ὁ **Φίληβος**, ὁ ἐκ τῶν ὠριμωτάτων διαλόγων τοῦ Πλάτωνος, ὡς στοιχεῖα συνιστῶντα τὴν ἀπόλυτον ὠραιότητα θεωρεῖ τὸ μέτρον, τὴν συμμετρίαν καὶ τὴν ἀλήθειαν.

Ἄλλ' ἔχει καὶ ἄλλας ιδιότητες τὸ ὠραῖον, πρῶτιστα δὲ τὴν **κοσμητικήν**, διότι διὰ τοῦ ὠραίου «**καὶ τᾶλλα πάντα κοσμεῖται... καὶ καλὰ φαίνεται**», ὅπως λέγει ἐν τῷ Ἰππία μείζ. 289 d. Κόσμος δὲ καλεῖται ὑπὸ τῶν ἀρχαίων τὸ παγκόσμιον σύστημα ὡς συντεταγμένον εἰς ἓν ὅλον διὰ τῆς τάξεως, διὰ τοῦτο δὲ θεμελιώδης ἔννοια τοῦ κόσμου εἶναι ἡ **τάξις**. Τάξις δὲ εἶναι θεμελιώδης πρακτικὴ καὶ θεωρητικὴ προϋπόθεσις κυρίως τοῦ ἀγαθοῦ, εἶτα δὲ καὶ τοῦ ὠραίου (Πολιτ. IV, 443 D. 430 E. Τίμαιος 31 b. 32 c Νόμοι II 655 α). Ἡ ἐφαρμογὴ τῆς τάξεως ἀπαιτεῖ τὴν ὑπαρξιν νόμων.

Ἡ ἔννοια τῆς κοσμήσεως παρὰ Πλάτωνι εἶναι εὐρεῖα, δηλοῖ δὲ τὴν ἰκανότητα τῆς ἀπολύτου ιδέας, ὅπως διὰ τῆς συμμετοχῆς αὐτῆς καθιστᾶ πάντα ὠραῖα, αὐτὴ αὕτη ἄρα ἡ ιδέα τῆς ὠραιότητος εἶναι ἀφ' ἑαυτῆς κόσμος. Ἄλλ' ἡ κοσμητικὴ ἀποβάλλει τὴν ἀξίαν αὐτῆς, ὅταν δὲν θεμελιούται ἐπὶ τῆς ἀπολύτου ιδέας τῆς ὠραιότητος καὶ καταπίπτει εἰς ἐξωτερικὴν καὶ ἐπιπολαίαν λαμπρότητα καὶ κενὸν στόμφον.

Χαρακτῆρας δὲ τοῦ ὠραίου, συμπύπτοντας πρὸς τοὺς χαρακτῆρας τοῦ ἀγαθοῦ, ἀπαριθμεῖ ὁ Πλάτων τὸ κόσμιον ἦτοι τὸ συγκεκριημένον, τὸ ὄξυ ἦτοι τὸ δραστήριον καὶ ὀρητικόν, τὸ δι' ὅλων τῶν αἰσθήσεων αἰσθητὸν καὶ ἐπὶ πάντων τῶν πραγμάτων ἐφαρμοζόμενον, τὸ ὅποιον θὰ ἀπήτει μακρὸν ἀναλυτικὸν λόγον.

Ἐπίσης εἴμεθα ἠναγκασμένοι νὰ ἐπιφυλάξωμεν εἰς ἄλλην ὀμιλίαν τὸν λόγον περὶ τῶν κοσμητικῶν στοιχείων τῆς ὠραιότητος ἦτοι τοῦ ποικίλου καὶ τῆς ἐνότητος ἐν τῇ ποικιλίᾳ, περὶ τῆς ὠραιότητος τῶν χρωμάτων, περὶ τῆς ὠραιότητος τῶν τόνων, τῶν γέυσεων καὶ τῶν ὁσμῶν, περὶ τῆς λαμπρότητος, τῆς καθαρότητος, τῆς λειότητος, περὶ τῶν σχημάτων καὶ μορφῶν, περὶ μέτρου καὶ συμμετρίας καὶ ἀναλογίας καὶ ἁρμονίας καὶ ρυθμοῦ, περὶ τῆς τελειότητος, περὶ τῆς ἐννοίας τοῦ ὅλου τῆς γονιμωτάτης ταύτης Πλατωνικῆς σκέψεως, ἐξ ἧς ἀπέρρευσε καὶ τὸ σύγγραμμα τοῦ Jan Smuts: Holism, καὶ περὶ ἄλλων πλειόνων ζητημάτων συνεχόμενων πρὸς τὴν ιδέαν τοῦ καλοῦ, καὶ καταληγόντων εἰς τὴν ιδέαν ταύτην ὡς νόμον τοῦ κόσμου ὀλοκλήρου,

Καὶ περὶ τῆς **τέχνης** καθ' ὅλου καὶ τῆς σχέσεως ταύτης πρὸς τὴν φύσιν ὡς καὶ περὶ τοῦ ἦθους τῶν καλλιτεχνικῶν προϊόντων θὰ ἦτο ἀνάγκη νὰ γίνῃ ἄλλοτε ἐκτενέστερος λόγος, ἵνα ἀποτελεσθῇ τι σύνολον περὶ τῆς Πλατωνικῆς θεωρίας περὶ τῆς ιδέας τοῦ ὠραίου καὶ τῆς ἀποτυπώσεως ταύτης εἰς τὰ ἔργα τῆς τέχνης.

Ἡ ἰδέα τῆς ὠραιότητος, τὸ ἀπολύτως ὠραῖον συμβαδίζον μετὰ τῆς ἰδέας τοῦ ἀγαθοῦ ἀποβαίνει θεμελιώδης ἀρχὴ τοῦ Πλατωνικοῦ συστήματος, κυριαρχοῦσα ἐν τῇ ἐρμηνείᾳ τοῦ σύμπαντος.

Καὶ ἐὰν ὁ Πλάτων δὲν παρέσχε συστηματικὴν διάληψιν περὶ τῆς ἰδέας τοῦ καλοῦ κατὰ τὸ ὑπόδειγμα τῶν σημερινῶν ἐγχειριδίων, ἔδωκεν ὅμως ἐν τοῖς διαφόροις αὐτοῦ διαλόγοις καὶ ἐν τῇ Πολιτείᾳ καὶ ἐν τοῖς Νόμοις τοιαύτας νύξεις, ὥστε νὰ δύναται νὰ ἀπαρτισθῇ σύνολον, τοῦ ὁποῖου τὸν ἀντίκτυπον διὰ τὴν φωτεινὴν σύλληψιν αἰσθάνεται εὐεργετικὸν μέχρι σήμερον ἢ ἐπιστήμη τῆς αἰσθητικῆς ἢ ἀπ' ἐκείνου ἔχουσα τὴν πραγματικὴν ἀρχήν.

Ὁ Πλάτων δὲν ὑπῆρξε μόνον μέγας φιλοσοφικὸς δημιουργὸς καὶ ἀρχηγέτης ἤρωσ τῶν ἰδεοκρατικῶν συστημάτων, ἀλλὰ καὶ ἀπαράμιλλος καλλιτέχνης τοῦ λόγου, μεστὸς φαντασίας καὶ ποιητικῆς ἐξάρσεως, διαγράφων μετὰ ζωγραφικῆς δεινότητος τοὺς χαρακτῆρας καὶ διατυπῶν τὰς φιλοσοφικὰς ἐννοίας μετ' ἀνεφίκτου γλωσσικῆς κυριαρχίας, ὥστε δικαίως νὰ εἴπῃ ὁ Ἀριστοτέλης « τὴν τῶν λόγων ἰδέαν αὐτοῦ μεταξὺ ποιήματος εἶναι καὶ πεζοῦ λόγου » (Διογ. Λαέρτ. 3,37).

Διὰ τοῦτο δὲ καὶ ὁ Κικέρων ἐν τῷ *Orator* 20,67 λέγει ὅτι τὸ φραστικὸν ὕφος τοῦ Πλάτωνος καὶ τοῦ Δημοκρίτου, ἂν καὶ δὲν εἶναι ἔμμετρον ἐν τούτοις, ἐπειδὴ εἶναι ζωηρότερον καὶ μεταχειρίζεται εὐκρινεστάτων λέξεων τὰ φῶτα, πρέπει νὰ θεωρηθῇ μᾶλλον ποίημα παρὰ τὸ τῶν κωμικῶν ποιητῶν.

Ὁ δὲ Μ. Βασίλειος ἐπιστ. 167 Τ. 3, σ. 187c παρατηρεῖ ὅτι « τῶν ἔξωθεν φιλοσόφων οἱ τοὺς διαλόγους συγγράψαντες, Ἀριστοτέλης μὲν καὶ Θεόφραστος εὐθὺς ἤψαντο τῶν πραγμάτων διὰ τὸ συνειδέναι ἑαυτοῖς τῶν Πλατωνικῶν χαρίτων τὴν ἔνδειαν ».

Χαρακτηριστικὸν δὲ εἶναι καὶ τὸ ὑπὸ Διονυσίου τοῦ Ἀλικαρνασσέως λεγόμενον (Περὶ τῆς λεκτικῆς τοῦ Δημοσθένους δεινότητος κεφ. 23) « ἦδη δὲ τινῶν ἤκουσα ἐγὼ λεγόντων, ὡς, εἰ καὶ παρὰ θεοῖς διάλεκτός ἐστιν, ἦ τὸ τῶν ἀνθρώπων κέχρηται γένος, οὐκ ἄλλως ὁ βασιλεὺς ὢν αὐτῶν διαλέγεται θεὸς ἢ ὡς Πλάτων »! (Πρβ. καὶ Cicer. *Brutus* 31, 121, 19, 62: et longe omnium, quicumque scripserunt aut locuti sunt, **extitit et suavitate et gravitate princeps Plato.**

Ἀξιόλογος δὲ εἶναι καὶ τοῦ Κοῖντιλιανοῦ (*Inst. orat.* 10, 1, 81) ὁ χαρακτηρισμὸς: Τίς ἀμφιβάλλει, λέγει, ὅτι ὁ Πλάτων εἶναι ὁ ἐξέχων ἐν τοῖς φιλοσόφοις, εἴτε διὰ τῆς ὀξύτητος τῆς διαλεκτικῆς εἴτε διὰ

θείας τινός εύκολίας τῆς έκφράσεως καί Ὀμηρικῆς; Διότι ἐξαίρεται πολὺ ὑπὲρ τὸν πεζὸν ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων καλούμενον λόγον, ὥστε νὰ φαίνεται κεντριζόμενος οὐχὶ ὑπὸ ἀνθρωπίνης εὐφυΐας, ἀλλ' ὑπὸ Δελφικῆς τινος μαντικῆς δυνάμεως».

Ἡ Δελφικὴ αὕτη δύναμις ὑπῆρξε τὸ ποιητικὸν τοῦ Πλάτωνος δαιμόνιον, τὸ ὁποῖον συνετέλεσε καὶ εἰς τὴν θαυμαστὴν σύλληψιν καὶ διατύπωσιν τοῦ κόσμου τῶν ἰδεῶν. Ἰδιαιτάτα δὲ ἐκφαίνεται ὁ φιλοσοφικὸς αὐτοῦ οἶστρος ἐν τῷ ὑπερόχῳ ἐκείνῳ ὄραματι, ἐν τῷ ὁποίῳ «**ἐξαίφνης οἶον ἀπὸ πυρὸς πηδῆσαντος ἐξαφθὲν φῶς ἐν τῇ ψυχῇ γενόμενον αὐτὸ ἑαυτὸ ἤδη τρέφει**», ἀποκαλύψαν εἰς αὐτὸν τὸν ὑπερουράνιον κόσμον τῶν ἰδεῶν.

Ἐν τῇ φιλοσοφικῇ διατυπώσει τῆς ιδέας τοῦ ὠραίου ὁ Πλάτων ὑπῆρξε γνήσιον τέκνον τοῦ προνομιούχου ἐκείνου λαοῦ καὶ ἐξαιρέτως τοῦ Ἀθηναϊκοῦ, ὁ ὁποῖος ἀπὸ πλειόνων ἑκατονταετηρίδων ἐφέρετο ἐξ ἐνστίκτου διὰ τῶν καλλιτεχνῶν αὐτοῦ πρὸς ἐμπράγματον ἄσκησιν τοῦ ὠραίου καὶ διὰ συνεχῶν μόχθων καὶ ἀδιαλείπτου ἀγῶνος ἀπέβη καὶ ἐν τῇ τέχνῃ καὶ ἐν τῇ ἄλλῃ πνευματικῇ ἐκδηλώσει ὁ ἐξ ἐμφύτου ἐμπνεύσεως ἐρμηνευτῆς τῆς ὠραιότητος, ὥστε νὰ ἀποτελεσθῇ ὁ θεῖος ὄντως ἐκείνος κόσμος τοῦ Ἑλληνικοῦ θαύματος, τοῦ καταπλήξαντος, ἀλλὰ καὶ θρέψαντος καὶ ἀκόμη τρέφοντος τὴν πρὸς τὸ ἀγαθὸν καὶ τὸ ὠραῖον καὶ τὸ ἀληθές ὀργῶσαν οἰκουμένην καὶ καθιστῶντος τὸν ἄνθρωπον ὄντως ἄνθρωπον.

Τὸ γενέθλιον τοῦ Πλάτωνος καθιέρωσαν ἤδη οἱ ἀρχαῖοι, ὅπως ἐορτάζεται κατὰ τὴν 7ην Θαργηλιῶνος ἥτοι καθ' ἣν ἡμέραν ἐπίστευον οἱ Ἀθηναῖοι ὅτι ἐγεννήθη ὁ Ἀπόλλων. Κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἦτο προσφυές, ὅπως συμπέσῃ πρὸς τὴν γέννησιν τοῦ Θεοῦ τοῦ φωτὸς καὶ τῶν Μουσῶν ἢ ἐν τῷ κόσμῳ ἐμφάνισις τοῦ δαιμονίου ἀνδρὸς τοῦ ἐνσαρκώσαντος τὸ ὑπερουράνιον φῶς τῶν ἰδεῶν καὶ ὀδηγήσαντος τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα καὶ τὴν ἀνθρωπίνην ψυχὴν εἰς τὴν ἀληθῆ αὐτῶν ἀποστολὴν!